

DOBRÁŠKOLA

ČASOPIS O VZDELÁVANÍ V 21. STOROČÍ

- › **Vrátme do školy človečinu (rozhovor s G. Herényiovou)**
- › **Majú rodičia pomáhať deťom s úlohami a s učením?**
- › **Ezoterika namiesto informatiky (skutočný príbeh)**
- › **Zistite si, aká je kultúra a klíma vašej školy**
- › **Sex, počítače a iné tabu témy**
- › **Start-up, kibuc alebo škola?**

9 771338 033008

www.casopisdobraskola.sk

Cena 1,50 €

*Je v podstate jedno, čo študujete,
ak vás to nezaujíma.*

Finley Peter Dunne

03 Editoriál

Vladimír BURJAN
Pre iných bežné veci, pre nás sci-fi?

03 Zo života redakcie

Postrehy zo zákulisia DOBREJ ŠKOLY

04

Roman FARNBAUER
Dotazníkový prieskum zmapuje kultúru a klímu vašej školy

05 O čom sa hovorí

Krátke správy z rezortu školstva

06 Rozhovor s Gabrielou Herényiovou

Zuzana GRÁNSKA
Vráťme do školy človečinu

08 Číslo na zamyslenie

Vladimír BURJAN
Školskú knižnicu má iba 49 % škôl

09 Za a proti

Vladimír BURJAN
Majú rodičia pravidelne pomáhať deťom s učením a s domácimi úlohami?

10 Skutočný príbeh

Ezoterika miesto informatiky

12 Predstavujeme „iné“ školy

Viera LUTHEROVÁ
Start-up, kibuc alebo škola?

14 Stĺpček pre hostľa

Michael SZATMÁRY
Prvé Desatoro

14

Daniel POKORNÝ
Sex, počítače a iné tabu témy

14

Daniel POKORNÝ
Svet Tramtária

17 Škola vo filme

Marián KIČINKO
Učitelia a učiteľky

17 Úvaha po zvonení

Vladimír BURJAN
Dajte už pokoj s tou tvorivosťou!

19 Dobré tipy

Martina SONDEJ HOSŤOVECKÁ
Ako spríjemniť suplovanú hodinu sebe i žiakom

20

Mária DANTHINE-DOPJEROVÁ
Stravovanie po francúzsky

21

Miriám MIKOVÁ
Školská jedáleň – vizitka školy

22 Riadené aktívne učenie

Zuzana a Peter BERO
Žiaci v R·A·U

22

Erik TOMASCH
Potrebujeme pozitívne príklady

23 Otázky pre špekulantov

Vladimír BURJAN
Zaujímavé otázky pre hlbavých žiakov

24 Inšpirácia od učiteľov

Tibor REPČEK
Ako na školské rádio

26 Inšpirácia od učiteľov

Anežka KARLA MARKOVÁ
Kým kohút nezaspieva

28 Angličtina In English

Autumn SIEGEL
On the Tip of the Tongue

29 Príbehy 20. storočia

Michal ROĽKO
Návrat na zámok po 70-tich rokoch

30

Tomáš PIVARČI – Janka RAGANOVÁ
Neformálne aktívne vzdelávanie

32 Surfujte s nami

Peter FARÁRIK
Z Fínska až do rozprávky

33 Nenechajte si ujsť

Pozvánky na zaujímavé podujatia

34 Na ceste

Barbora BABICOVÁ
Čo robí Paríž Parížom?

35 Zápisky sklerotického učiteľa

Marián KIČINKO
O padlých hrdinoch

36 Vieme o všetkom

Správy o zaujímavých akciách pre školy, učiteľov a žiakov

38 Odpovede pre špekulantov

Vladimír BURJAN
Odpovede na otázky zo strany 25

Pre iných bežné veci, pre nás sci-fi?

Jednu z horúcich tém, ktoré sú v týchto dňoch pretriasané v školskom prostredí a v médiách je budúci osud dokumentu *Učiace sa Slovensko*, a teda nepriamo aj slovenského školstva. Skepsa je veľká a očakávania malé, takže zoznam argumentov, prečo sa nakoniec aj tak nič nezmení, utešene narastá. Niektoré sú takpovediac klasické a objavili by sa za každých okolností. Sem patria výhrady typu „vláda na to aj tak nedá peniaze“, „tento minister nedokáže veci zmeniť“, „dokument je zlý, lebo ho písali nesprávni ľudia“ a zopár ďalších. Niektoré obranné reakcie učiteľského stavu však stoja za hlbšie zamyslenie. V novembrovom editoriáli som sa zamýšľal nad volaním (časti) učiteľov, že „už nechcú žiadne ďalšie zmeny, iba pokoj na prácu“.

Tentoraz sa chcem pristiaviť pri ďalšej pozoruhodnej výhrade, s ktorou sú tvorcovia dokumentu konfrontovaní. Reformný plán je vraj *čisté sci-fi!* Predstavy autorov o budúcej podobe slovenského školstva sú údajne neuskutočniteľnými víziami a utopickým blúznením odtrhnutým od reality.

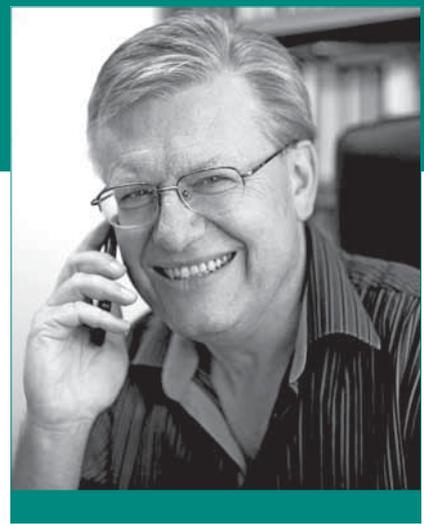
Môžem spomenúť niečo z novodobých dejín? 25. mája 1961 predniesol prezident Spojených štátov amerických John F. Kennedy v Kongrese reč, v ktorej oznámil, že USA dopraví do konca desaťročia svojho občana bezpečne na Mesiac a späť. Tento cieľ bol sformulovaný v čase,

keď kozmonautika bola ešte celkom v plienkach – prvý americký astronaut obletel Zem iba tri týždne (!) pred týmto Kennedyho vyhlásením. Ako všetci vieme z dejepisu (a niektorí si to pamätáme z detstva), tento zdanlivo neuskutočniteľný, utopický, od reality odtrhnutý cieľ bol splnený 20. júla 1969, teda o osem rokov. Dnes sa verejne hovorí o tom, že zhruba o 15 rokov pristanú ľudia na Marse. Oba tieto ciele spĺňajú podľa môjho chápania definíciu sci-fi, pretože ide o veci, ktoré ešte nikto predtým nedokázal.

Autori *Učiace sa Slovenska* nesnívajú o letoch do kozmu. Chcú len, aby najneskôr o 10 rokov bolo v našom školstve bežné, že učitelia uplatňujú individuálny prístup, venujú sa slabším žiakom aj tým najlepším, hodnotia najmä slovne, nenechávajú žiakov prepadať, sú primerane platení, pôsobia v dobre vybavených školách, neutápajú sa v byrokracii, majú k dispozícii asistentov, môžu svoje postupy konzultovať so školskými psychológmi atď.

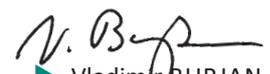
V celom dokumente nie je navrhnutá snáď ani jediná vec, ktorá by nebola už dnes bežná v niektorých krajinách. No nielen to. Skoro všetko, čo sa navrhuje, je už dnes bežnou praxou aj na niektorých slovenských školách.

Slovensko nemá ambície byť lídrom vzdelávacej revolúcie, pionierom prevratných pedagogických postupov či objaviteľom zázračných di-

daktických metód. *Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania* má omnoho skromnejšie ciele: má byť zárukou, že nezostaneme posledným skanzenom na mape civilizovaného sveta, ktorý obišli všetky významné posuny v modernom pedagogickom myslení a vzdelávacej politike. Tu nejde o to byť niekde prví ako Američania na Mesiaci. Ide o to, aby sme o 10 rokov neboli poslední v Európe, ktorí ešte budú učiť hromadným, továrenským spôsobom, známkovať, segregovať či vopred odpisovať všetkých „iných“ a hermeticky uzatvárať školu pred okolitým svetom.

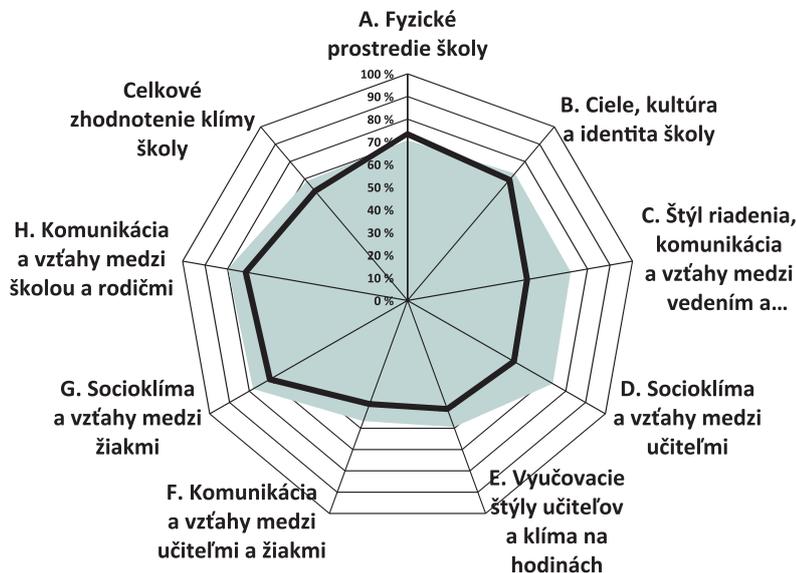
Alebo to rovno vzdáme a povieme si, že to, čo už dnes dokážu Holanďania, Fíni či Nemci, je pre nás sci-fi, na ktoré nemáme a nebude mať ani o 10 rokov? ■

▶ Vladimír BURJAN

ZO ŽIVOTA REDAKCIE

V redakcii nám vymenili sanitu na toailete. A keďže sa vieme tešiť z maličkostí, Martina kúpila celej redakcii farebné uteráčky, lebo v peknom prostredí sa pracuje lepšie a kreatívnejšie. ● Barbora hneď po uzávierke odcestovala do Skopje. Dúfame, že sa vráti s novým cestopisom. ● Vlado teraz venuje viac času písaniu dokumentu *Učiace sa Slovensko* než písaniu textov pre DOBRÚ ŠKO-

LU. Pomaly začíname v redakcii žiarliť. ● Prihlásili sme sa na konferenciu *Učíme pre život 2017* v Poprade a už teraz sa tešíme na stretnutie s čitateľmi DOBREJ ŠKOLY. ● Naš program DOBRÁ ŠKOLA LIVE bol šesť rokov za sebou neoddeliteľnou súčasťou programu popradskej konferencie. Tento rok sme sa rozhodli čerpať sabatikal. Možno sa vrátíme o rok s niečím novým. ■

B. Ciele, kultúra a identita školy

Pod kultúrou organizácie sa rozumie súbor písaných i nepísaných pravidiel jej fungovania (navonok aj vo vnútri), zaužívané spôsoby riadenia, vzájomnej komunikácie, riešenia konfliktov, zvyky, rituály, ale aj hodnoty, ktoré organizácia vyznáva.

Ukážka otázky pre učiteľov:

Do akej miery súhlasíte s nasledujúcimi tvrdeniami o cieľoch, ktoré si kladiete? (vôbec nesúhlasím, skôr nesúhlasím, skôr súhlasím, úplne súhlasím):

- ▶ Snažíme sa, aby naša škola mala veľa žiakov.
- ▶ Snažíme sa, aby naša škola dosahovala dobré výsledky.
- ▶ Snažíme sa, aby všetci naši žiaci boli prijatí na dobré stredné školy.
- ▶ Snažíme sa, aby ani jeden žiak nezaostával.
- ▶ Snažíme sa, aby sa všetci žiaci cítili v škole príjemne.
- ▶ Snažíme sa, aby rodičia boli s našou školou spokojní.

C. Štýl riadenia, komunikácia a vzťahy medzi vedením a učiteľmi

Štýl riadenia akejkoľvek organizácie má veľký vplyv nielen na jej výsledky, ale aj na klímu, ktorá v nej vládne. Formulovaním cieľov, zdôrazňovaním či potláčaním istých hodnôt, komunikáciou so zamestnancami atď. vedenie školy rozhoduje o tom, či v organizácii panuje dôvera alebo nedôvera, otvorenosť alebo uzavretosť, tímová spolupráca alebo individualizmus a konkurencia, podpora alebo kontrola, pohoda alebo strach, poriadok alebo chaos a stres.

D. Socioklíma a vzťahy medzi učiteľmi

Socioklíma medzi učiteľmi rozhoduje o tom, či pedagogický zbor tvorí spolupracujúci tím alebo súbor jednotlivcov, ktorí sú voči sebe ľahostajní či dokonca nepriateľsky naladení. Z nespokojných či nešťastných učiteľov vyžaruje negatívna energia a len ťažko dokážu vytvárať na hodinách príjemnú a ústretovú klímu.

Dotazníkový prieskum zmapuje kultúru a klímu vašej školy

Iba školy, ktoré majú odvahu nastaviť si občas zrkadlo, napredujú.

▶ Roman FARNBAUER, EXAM testing, spol. s r. o.

V júni 2016 sme v DOBREJ ŠKOLE uverejnili článok s vyzvou v titulku: *Je najvyšší čas začať hovoriť o kultúre a klíme školy.* Bol zhrnutím myšlienok, ktoré prezentoval V. Burjan na konferencii Cesty k dobrej škole 2016. Tentokrát sa k téme kultúry a klímy školy vraciame s konkrétnou ponukou. Chceme vám predstaviť možnosť, ako si už o pár týždňov môžete objektívne a komplexne zmapovať kultúru a klímu vašej školy.

KOMPARO nie sú len testy

Mnohí z čitateľov asi počuli o celoslovenskom testovaní KOMPARO. Možno však neviete, že od šk. roku 2010/11 si školy môžu v rámci KOMPARA doobjednať aj špeciálny dotazníkový prieskum medzi svojimi učiteľmi, žiakmi a rodičmi. Výnimku tvoril minulý školský rok, kedy sme avizovali, že s dotazníkmi urobíme ročnú prestávku, po ktorej sa vrátia v inovovanej podobe. Sľub plníme a už o pár dní ponúkne základným školám meranie kultúry a klímy školy prostredníctvom inovovaných dotazníkov pre učiteľov, žiakov a rodičov. Poďme sa pozrieť, na čo bude toto meranie zamerané

a čo všetko sa školy budú môcť o sebe dozvedieť.

Prieskum mapuje osem oblastí

Otázky v dotazníkoch sú zamerané na osem oblastí, ktoré majú na kultúru a klímu školy najväčší vplyv:

A. Fyzické prostredie školy

Fyzické prostredie školy má na proces vzdelávania omnoho väčší vplyv, než si uvedomujeme. Spoluvytvára klímu školy a determinuje, čo je a čo nie je v rámci vyučovania možné so žiakmi robiť.

Ukážka otázky pre žiakov:

Zamysli sa nad tým, ako vyzerá vaša škola a ako je zariadená. Cítiš sa v nej príjemne alebo sa ti zdá neútulná? V každom riadku vyznač možnosť, ktorá najlepšie vystihuje tvoje pocity:

stará	☐	☐	☐	☐	nová
tmavá	☐	☐	☐	☐	svetlá
špinavá	☐	☐	☐	☐	čistá
chladná	☐	☐	☐	☐	teplá
ohrozujúca	☐	☐	☐	☐	bezpečná
smutná	☐	☐	☐	☐	veselá
neútulná	☐	☐	☐	☐	útulná
neosobná	☐	☐	☐	☐	osobná

(ukážka otázky je skrátená.)

E. Vyučovacie štýly učiteľov a klíma na hodinách

Jednotliví učitelia sa od seba odlišujú v metódach, akými spracovávajú žiakom učivo, ako riadia hodiny, ako komunikujú so žiakmi, ako ich hodnotia atď. Vyučovacie štýly učiteľa je jedným z hlavných faktorov determinujúcich nielen efektívnosť vzdelávania a výsledky žiakov, ale aj klímu na hodinách.

F. Komunikácia a vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi

Prevažná väčšina vyučovania má podobu komunikácie medzi učiteľmi a žiakmi. Tá môže mať rozdielnu frekvenciu, obsah aj kvalitu. Keďže učiteľ je formálne nadradeným účastníkom tejto komunikácie, je to najmä on, kto môže (a mal by) nastaviť jej základné kvality.

G. Socioklíma a vzťahy medzi žiakmi

Každý žiak je počas pobytu v škole súčasťou istého detského kolektívu, v ktorom má nejakú sociálnu pozíciu a v ktorom si vytvára sociálne väzby. Zďaleka nie všetka komunikácia medzi žiakmi sa odohráva pred sluchom a zrakom učiteľov či iných dospelých. Socioklíma a vzťahy medzi žiakmi sú preto dôležitým faktorom, ktorý spolurozhoduje o tom, či dieťa chodí do školy rado alebo s obavami.

H. Komunikácia a vzťahy medzi školou a rodičmi

Pre každú školu je dôležité, ako ju vnímajú rodičia jej žiakov, pretože oni sú v istom zmysle jej hlavnými klientmi. Svoju spokojnosť či nespokojnosť šíria medzi obyvateľmi obce či mesta a prispievajú tak k budovaniu istého mena či povesti školy. Malo by byť preto v záujme každej školy, aby jej komunikácia a vzťahy s rodičmi boli čo najlepšie.

Ukážka otázky pre rodičov:

Vyznačte oblasti, na ktoré by ste ako rodičia chceli mať väčší vplyv. (Môže ich byť aj viac.)

- ▶ ciele a zameranie školy
- ▶ školský poriadok a pravidlá fungovania školy

- ▶ *personálne obsadenie (vedenie školy, učiteľia)*
- ▶ *obsah vzdelávania, predmety, učebnice*
- ▶ *formy a metódy vzdelávania*
- ▶ *organizácia vyučovania*
- ▶ *výlety, exkurzie, lyžiarske a iné kurzy*
- ▶ *spôsob hodnotenia žiakov*
- ▶ *riešenie výchovných problémov*
- ▶ *vzhľad školy (interiérov, areálu)*

Čo ešte potrebujete vedieť

Na záver ešte niekoľko dôležitých všeobecných informácií:

- ▶ Dotazníky pre učiteľov budú vyplňať všetci pedagogickí zamestnanci školy. Dotazníky pre žiakov budú vyplňať žiaci II. stupňa ZŠ. Dotazníky pre rodičov budú vyplňať rodičia všetkých žiakov školy (vrátane žiakov I. stupňa).
- ▶ V dotazníkoch budú použité iba uzavreté otázky. Dotazníky budú anonymné a bude ich spracovávať spoločnosť EXAM testing.
- ▶ Dotazníky už boli úspešne použité na viacerých školách a ich výpovedná hodnota bola overená aj osobnými návštevami týchto škôl a konfrontáciou zistení z prieskumu so skutočnosťou.
- ▶ Výsledky prieskumu budú dôverné a budú poskytnuté iba vedeniu školy. Verejne dostupné budú niektoré štatistické výsledky na celoslovenskej úrovni, nikdy však nie výsledky z konkrétnych škôl.
- ▶ Cena za prieskum sa pohybuje od 300 do 525 € podľa veľkosti školy.
- ▶ Prieskum *Aká je kultúra a klíma našej školy?* si môže objednať každá základná škola, a to aj v prípade, že sa nezúčastňuje na testovaniach KOMPARO. Ak nedostanete začiatkom februára na školu ponuku, môžete si ju vyžiadať na komparo@exam.sk. ■

PODCEŇOVANIE ŠIKANY

Štátna školská inšpekcia ročne rieši 30 až 35 sťažností, v ktorých zákonní zástupcovia poukazujú na to, že riaditeľ školy dostatočne efektívne alebo vôbec nerieši oznámené prípady šikanovania. Hlavná školská inšpektorka Viera Kalmárová tvrdí, že riaditelia škôl fenomén šikanovania podceňujú a niekedy jeho existenciu vo svojej škole nechcú pripustiť. V mnohých pedagogických zboroch podľa nej nepoznajú základnú príčinu šikanovania, ktorou sú choré vzťahy v žiackych kolektívoch.

NOVELA ZÁKONA

Podpredsedníčka parlamentu Lucia Ďuriš Nicholsonová navrhuje novelu zákona o pedagogických zamestnancoch. Podľa nej by museli predkladať odpis z registra trestov, namiesto doterajšieho výpisu z registra trestov. Poslankyňa tak chce zamedziť zamestnávaniu pedagógov s pochybnou minulosťou. Svoju iniciatívu podložila prípadom z Bratislavy, kde mala istá škola zamestnať učiteľa, ktorý bol v minulosti trestaný za pedofíliu. Keďže pri nástupe do zamestnania predkladal iba výpis z registra trestov, vedenie školy to nemalo ako zistiť.

ÚNIK MOZGOV Z KRAJINY

V situácii, keď Slovensku masový príchod mozgov zo zahraničia nehrozí, krajina naďalej čelí ich výraznému úniku. Podľa najnovšej analýzy *Inštitútu finančnej politiky* z končiacich vysokoškolských študentov odchádza do zahraničia približne každý desiaty, čo podľa analytikov predstavuje stratu na investíciách štátu do vzdelania vo výške takmer 45 miliónov eur ročne.

Vráťme do školy človečinu

Je členkou katedry psychológie na Filozofickej fakulte UK a spoluautorkou knihy *Škola rozvíjania emocionálnej inteligencie žiakov*. **Gabriela Herényiová** je členkou Medzinárodnej asociácie školskej psychológie, kde zastupuje Slovenskú republiku. Na školách organizuje intervenčné programy, ktoré v sebe zahŕňajú riešenie konfliktov či výchovu k tolerancii a znižovaniu agresivity. O tom, prečo nevládne na školách príjemná atmosféra, o práci školského psychológa i o spolupráci školy s rodinou sa s ňou rozprávala Zuzana Gránska. Rozhovor bol pôvodne uverejnený na portáli eduworld.sk.

► Prečo je klíma v škole taká dôležitá?

Pretože deti nerady chodia do školy. Necítia sa tam komfortne, pohodlne. Odmietajú školu a sú postavené v opozícii voči učiteľovi, škole i samotnému vzdelávaniu. Najdôležitejšie je vytvoriť takú atmosféru, aby mali pocit, že im škola niečo dáva. Atmosféra by mala byť pokojná, bez pocitu strachu.

► Prečo sa strach tak často dostáva do tried?

Často preto, lebo učitelia sú zúfalí a snažia sa udržať poriadok nátlakom. Vyhrážajú sa žiakom – to považujem za úplne najhoršie. Učitelia majú stále tendenciu motivovať negatívne – používajú vyjadrenia typu: *Ty to nezvládneš!*, *Takýmto prístupom to neurobiš!*, *Nezmaturuješ!* a podobne.

► Ako by to mali robiť správne?

Presne opačne: *Ty na to máš! Dokážeš to, len na to musíš ísť iným spôsobom!* Snažiť sa u žiakov neustále posilňovať to, čo je v nich dobré. Vo všeobecnosti sa veľmi málo navzájom chválime. Akoby pochvala v našich končinách ani neexistovala. Či už sa bavíme o rodičoch alebo učite-

loch. Deťom aj doma rodičia vytykajú, čo neurobili. No keď dieťa niečo urobí, považujeme to za samozrejmú, za jeho povinnosť. Ak pochvalu využijeme na posilňovanie pozitívneho správania dieťaťa, bude to robiť častejšie, bude to preň prirodzenejšie. A presne to isté máme aj v škole. Ak učiteľ postaví svoju autoritu na tom, že on je ten, kto im dokáže, že to nevedia, tak je to veľmi zlé. Škola by mala ukázať deťom, v čom sú dobré, na čo majú a pomáhať im rásť. Nie všetci musíme byť výborní v matematike, v písaní slohových prác, ale určite máme iné prednosti a klady.

► Od čoho závisí klíma v triede?

Od pedagóga. Ten je rozhodujúci, pretože ju tvorí. Keď si žiak váži a má ich za osobnosti, berie ich ako niekoho, koho prišiel viesť životom a nechce len rozkazovať, povyšovať sa, ale je súčasťou triedy, tak klíma môže byť veľmi optimistická. Neznamená to, že tam musí byť zábava.

► Je komunikácia vyťaženejších učiteľov s deťmi dostatočná?

Nie, nehovoríme s deťmi. Nevieme s nimi komunikovať ani ich počúvať. Často sa nemajú s kým porozprávať.

Ako školský psychológ som vždy deti počúvala, a to doslova celým srdcom. Ak si rodičia čítajú noviny a chcú od dieťaťa, aby im rozprávalo, čo bolo v škole, to nie je pravé počúvanie. Mama varí otočená chrbtom k dieťaťu a pýta sa, čo bolo v škole. Čo jej asi tak odpovie? No nič. Musíme zmeniť prístup. Nepotrebujeme na to žiadne peniaze. Je to iba o nás.

► Je to teda v škole vždy o učiteľovi?

Áno, je to o tom, ako si váži svojich žiakov. Ak im ukáže, že sú to v prvom rade pre neho ľudia a nie čísla v triednej knihe, tak hneď bude vyzerať všetko inak. Dieťa musí cítiť, že ho vidíte ako človeka, ktorý má svoje starosti. Musí vedieť, že vás vždy zaujíma a vy ste ochotný ho tolerovať, aj keď má zlý deň. Ak sa do tried dostane ľudský prístup, všetko bude vyzerať inak.

► Ako by mali učitelia pristupovať k deťom, ktoré im opakovane narúšajú disciplínu?

Mali by si určiť presné hranice a pravidlá hry. Dôležité je nemeniť ich počas školského roka, aby si deti na ne zvykli. Musíme vedieť definovať, pokiaľ ešte dieťa môže vyrušovať a čo už je za našou hranicou. Ak však dieťa opakovane prekročí dohodnutú hranicu, musíme sa ho spýtať, prečo to robí. V praxi považujem za veľmi dôležitý problém, že učiteľov často nezaujímajú, prečo deti vyrušujú. Deti majú neraz zdravotné problémy, o ktorých nevedia ani ony samy či ich rodičia. Treba sa vždy individuálne porozprávať so žiakom a nie ho ponižovať pred ostatnými. To je vždy len ukážka slabosti pedagóga.

► Sú nejaké osvedčené veci, čo fungujú?

Učitelia si môžu napríklad určiť takéto dieťa za svojho pomocníka a dať mu nejakú dôležitú úlohu, aby mal pocit, že niečo znamená. Na jednej strane je to pre pedagóga dost roboty navyše, ale na druhej strane si musí uvedomiť, že mu to pozitív-

ne ovplyvní celú atmosféru v triede. Bude sa mu lepšie učiť, ak zamestná žiaka, ktorý opakovane ruší.

► **Stáva sa, že deti vyrušujú aj preto, že majú veľmi ľahké úlohy.**

Učiteľia by mali voliť individuálny prístup. No oni chcú *stádovitost*. Deti sú individuality a majú svoje špecifiká – to si musí učiteľ stále uvedomovať. V triede je dobrá atmosféra, ak dokáže každému pomôcť zvlášť. To nie je o tom, že všetci budeme robiť to isté. Hlavne v nižších ročníkoch musia byť učiteľia na to veľmi vnímaví. Behá dieťa po triede? *Bude naším inšpektorom!* Všetko obehá, skontroluje a v pokoji si sadne.

► **Dlhšie sa hovorí o individuálnom prístupe. Sú naň učiteľia pripravení?**

Je to ťažké zhodnotiť, no mnohí učiteľia už majú za sebou školenia. Napríklad do prvého ročníka prichádzajú deti, ktoré vedia čítať, písať, iné sa učia iba držať pero. Tu je ten individuálny prístup dôležitý. Vyšepejším deťom je potreba dať ťažšie úlohy, aby boli zaujaté, lebo inak budú robiť zle. Hoci je to pre učiteľa robota najviac, celá trieda bude vďaka tomu pokojnejšia.

► **Považujete za dobré aj skupinové vyučovania, kedy si učiteľ rozdelí deti podľa úrovne?**

Deti sú vtedy ďaleko viac predmetom zaujaté. Tu ale vystupuje do popredia súťaživosť. Vyhrávajú vždy tí istí. Vyskočia a hneď reagujú. To sú deti s rýchlymi reakciami a nedajú šancu deťom pomalším. Učiteľ si musí ustrážiť, aby dal šancu uspieť všetkým deťom. Tu je veľmi dôležité, aby učiteľ poznal *svoje* deti – aké majú zázemie, problémy, vedel ich odhadnúť a dopomohol uspieť všetkým.

► **Vnímajú deti dobre, ak učiteľ povie jasne svoje hranice a pravidlá?**

Najlepšie je, ak si tieto pravidlá určujú spoločne. Napíšu si ich v triede napríklad na plagát. Je to návrh samotných detí. Majú voči nemu väčšiu zodpovednosť. Stmeluje to triedu, ak je vtiahnutá do rozhodovania a vytvára to dobrú atmosféru.

► **Ako sa pozeráte na tabuľky správania, ktoré často visia na stenách?**

Tu je opäť súťaživosť, pri ktorej treba byť veľmi opatrný. Preferujem skôr odmeňovanie dobrého správania ako pridávanie čiernych bodov za to zlé. Dobré sú tiež tabuľky o emóciách. Učiteľia vytvoria tabuľku, kde majú deti k dispozícii smajlíkov s rôznymi emóciami – napríklad smutný, veselý, nešťastný... Dieťa ráno príde do školy a pripne si tam to, ako sa dnes cíti. Počas dňa si deti smajlíka aj menia. Pre učiteľa je to dobré, lebo tak môže nadviazať s dieťaťom hlbší rozhovor. Je smutné, že sme emócie zo školy úplne vy-

Sú pedagógovia, ktorí sami vzbudzujú u žiakov agresivitu. Majú arogantné správanie voči nim, no neuviedomujú si to. Keď pracujeme s pedagógmi, tak tieto veci im musíme podávať veľmi citlivo. Potom pochopia, že veci sa dajú robiť aj iným spôsobom. Sú učiteľia, ktorí prídu za nami sami, ale i takí, ktorí si nikdy nepriznajú, že našu pomoc potrebujú.

► **Úlohou školského psychológa je aj akási inšpekcia v triedach?**

Skôr pozorovanie toho, čo sa v triedach deje. Jeho úlohou je pracovať so skupinou, ak sa žiaci sťažujú na učiteľa alebo naopak. Zistí, ako pre-

Dieťa musí cítiť, že ho vidíte ako človeka, ktorý má svoje starosti. Ak sa do tried dostane ľudský prístup, všetko bude vyzerať inak.

lúčili. Vôbec sa o nich nerozprávame. Hovoriť o tom, ako sa cítim, je ale dobrá zručnosť do života. Je to výborné aj na stmelenie triedy.

► **Chodia dnes učiteľia za školskými psychológmi po radu?**

Ja som s tým mala veľmi dobré skúsenosti a hoci už v škole ako školský psychológ nepôsobím, chodia sa za mnou poradiť bývalí kolegovia.

► **S čím psychológovia učiteľom pomáhajú?**

Pomáhame im zjednodušiť ich prácu, aby mohli učiť a porozumieť tomu, čo robia. Občas stačí iba zmeniť prístup k žiakovi a veci sa vyriešia.

bieha hodina a až potom môže riešiť veci. Vždy musí vidieť problém z dvoch strán. Teraz sa v rámci inklúzie chystá príprava špeciálnych tímov – školský psychológ, špeciálny pedagóg a sociálny pedagóg. Mali by byť na každej škole a pomáhať. Dúfajme, že sa to zrealizuje, pretože máme veľa žiakov s poruchami učenia a správania. Tieto deti potrebujú špeciálnu starostlivosť a učiteľia nutne potrebujú pomoc psychológa, aby vedeli, ako k tým deťom pristupovať. Hoci sa to všetko v školách učí, prax je vždy o niečom inom. Na deti neexistuje šablóna a učiteľia na to jednoducho nie sú pripravení. Dokonca ani samotní rodičia.

► Čo by pomohlo pri práci s takýmito deťmi?

Dôležitá je určite spolupráca s rodičmi. Dôležitý je poriadok – aby malo dieťa vo všetkom pravidelnosť, ničím sa nerozptyľovalo. To doma často neexistuje. Škola má potom nekonečne veľa problémov, ktoré musí riešiť.

► Rita Pearson, americká učiteľka, kedysi na TEDx prednáške povedala: „Deti sa neučia od ľudí, ktorých nemajú rady.“

Stotožňujem sa s jej tvrdením. Dieťa musí mať s učiteľom taký vzťah, aby malo pocit, že je to ten pravý človek, ktorý ho môže viesť životom. Učiteľ by mal byť človek, ktorý ukazuje deťom, ako žiť ďalej, ako byť spokojný a šťastný. Často učiteľia len učia a nikto deťom nehovorí, ako žiť. Je dôležité vedieť tráviť voľný čas, tešiť sa, komunikovať, chodiť do príro-

dy. To všetko by sme sa mali naučiť v škole. Dieťa vstrebáva informácie, ak mu je človek sympatický. To, ako si nás deti obľúbia vplýva na to, čo sa od nás naučia. Vzťah k predmetu vždy závisí od pedagóga. Aj ten najodpornejší predmet majú deti rady, ak je dobrý pedagóg. Učiteľ je alfa a omega.

► Čo všetko dokáže pokaziť aj drobná zaujatosť učiteľa voči žiakovi?

Môže to pokaziť všetko. Ak to učiteľ dáva najavo verbálne alebo neverbálne, alebo si dieťa vôbec nevšimá, tak toto deti znášajú veľmi zle. Vedia mu potom robiť na hodine neplechu. Vtedy by si mal uvedomiť, či je naozaj na vine iba dieťa alebo aj on sám.

► Ak má učiteľ problémy so žiakom, mal by komunikovať s rodičmi?

Určite. Samotný rozhovor s rodičmi by mal začať veľmi citlivo a nikdy nie

tým, čo zlé ich dieťa v škole robí. Učiteľ by mal byť pozitívnym a povedať, že si váži, že prišli a že sa zaujímajú o situáciu. Mal by sa ich pýtať, ako sa ich dieťa správa doma a ako to vidia oni. To je veľmi podstatné.

► Komunikujú učiteľia s rodičmi dostatočne?

Pri protestoch učiteľov sa ukázalo, že rodičia nereagujú na potreby učiteľov. Nepovažujú to za dôležité. Voľakedy existovala úžasná vec – učiteľ mal povinnosť ísť domov ku každému žiakovi na návštevu najmenej raz za rok. Vedel, v akých pomeroch dieťa žije a ako sa s ním zaobchádza. Hoci rodinu dieťaťa zmeniť nedokázal, mal obraz o tom, ako funguje. To malo naozaj obrovský zmysel. Dnes je však táto spolupráca zúfalá, hoci je stále taká nevyhnutná. Ak ale učiteľ spolupracuje s rodinou, vždy vie, kde má dieťa slabé a kde silné stránky. ■

Školskú knižnicu má iba 49% škôl

ČÍSLO NA ZAMYSLENIE

► Slabá úroveň slovenských žiakov v čitateľskej gramotnosti je faktom, ktorý nám pravidelne v trojročných intervaloch pripomínajú medzinárodné merania PISA. (Ale vedeli by sme to aj bez nich: stačí sa opýtať učiteľov matematiky, koľkokrát žiak nedokáže vyriešiť slovnú úlohu len preto, že si nedokáže s porozumením prečítať jej zadanie.) Po každom zverejnení podpriemerných výsledkov zaznievajú rôzne prisľuby a opatrenia, ktoré vraj budú prijaté na zlepšenie tohto nedobrého stavu. Číslo z titulku však vyvoláva vážne pochybnosti, či to so zlepšovaním čitateľskej gramotnosti našich žiakov myslíme úprimne.

Trend je, žiaľ, negatívny: v roku 2011 malo školskú knižnicu 58% škôl, v roku 2015 už to bolo iba 49% škôl. Medzi rokmi 2011 a 2015 tak zaniklo 361 školských knižníc. A situácia je dokonca ešte horšia. Uka-

zujú to niektoré zarážajúce údaje týkajúce sa tých škôl, ktoré školskú knižnicu majú:

- v polovici prípadov je knižnica otvorená 1 – 2 hodiny týždenne,
- 44% škôl nekúpilo do fondu ani jedinú novú knihu či časopis,
- 37% škôl nevyčlenilo na školskú knižnicu v rozpočte ani euro,
- 82% z týchto škôl nevyčlenilo na odmenu pre knihovníkov žiadne prostriedky.

Z uvedených čísel jasne vyplýva, že naše školské knižnice nie sú tým, čím by mohli a mali byť: príjemným, inšpiratívnym miestom, kam deti radi chodia poznávať svet či zahľibit' sa do zaujímavých príbehov. Sú to často iba sklady kníh, na ktoré môže dieťa raz za týždeň zaklopať, vrátiť cez dvere prečítanú knihu a nahlásiť, čo by si chcelo ďalej prečítať. Nesmie to však byť nič nové, súčasné, nič o čom momentálne všetci hovoria. Najlepšie je, ak má žiak záujem o niečo zo zoznamu povinného čítania. Ak má šťastie, učiteľ-knihovník mu podá želanú knihu a dvere knižnice sa zasa na týždeň zatvoria. Tento stav je veľmi tristný. Nemožno sa preto čudovať, že ľudia, ktorým na vzťahu detí k literatúre naozaj záleží, bijú na poplach a v týchto dňoch podpisujú petíciu. Ide im o dobrú vec. ■

► Vladimír BURJAN

Majú rodičia pravidelne pomáhať deťom s učením a s domácimi úlohami?

Niet pochýb o tom, že rodičia by sa mali zaujímať o vzdelávanie svojich detí. Inou otázkou je, či sa to má diať na dennej báze. Zatiaľ čo niektorí rodičia nechávajú štúdium úplne na deťoch a svoj záujem obmedzujú na obligátnu otázku „Čo bolo dnes v škole?“, iní majú pocit, že s dieťaťom musia prebrať každú jednu minútu z dopoludňajšieho vyučovania a každé jedno písmenko z domácej úlohy. „Mal som vlani rodičov, ktorí sa s druhákom doma učili tri a pol hodiny,“ uviedol riaditeľ porad-

skej školy Ján Košťálik pre aktuality.sk. O tom, koľko majú dospelí pomáhať deťom s učením zjavne nepanuje medzi rodičmi zhoda. U niektorých prevažujú argumenty ZA každodennú pomoc, u iných argumenty PROTI nej. Pozrieme sa na obe skupiny názorov bližšie.

ZA argumenty priaznivcov

- ▲ Spoločné učenie či vypracovávanie domácich úloh môže predstavovať cennú príležitosť na komunikáciu rodiča s dieťaťom, ktorej je dnes veľmi málo. Je však dôležité, aby prebiehalo v príjemnej klíme a nebolo pre dieťa ani pre rodiča nepríjemné či dokonca stresujúce.
- ▲ Mnohí učitelia ešte stále praktikuju tzv. transmisívny model vzdelávania, v rámci ktorého oznamujú žiakom fakty a vyžadujú ich čo najvernejšiu reprodukciu. Pokiaľ má rodič hlbšie vedomosti z niektorých odborov, môže dieťa viesť ku hlbšiemu pochopeniu učiva, dopĺňať mu súvislosti učiva, ukazovať mu zaujímavé aplikácie, dávať mu ďalšie podnety na premýšľanie či štúdium a inými formami skvalitňovať vzdelávanie poskytované školou.
- ▲ Ak rodič pravidelne pomáha dieťaťu s domácimi úlohami, získa jasnú predstavu o tom, čo sa dieťa v škole učí a ako funguje dnešná škola. Na rodičovských schôdkach či na konzultáciách s učiteľmi potom môže lepšie reagovať, klásť otázky, vznášať pripomienky atď.
- ▲ Pre dieťa môže byť užitočné a pohodlné, ak mu rodič vysvetlí niečo, čomu dieťa nerozumie, prípadne ho preskúša alebo mu skontroluje úlohu.
- ▲ Ak dieťa trpí nejakou poruchou učenia (dysgrafia, dyslexia...), prípadne má problém so sústredením, s dlhším sedením, so zrakom, sluchom a pod., je pravdepodobné, že rodič tento problém odhalí pri spoločnom učení sa skôr, ako keby sa dieťa učilo samotné.

PROTI argumenty odporcov

- ▼ Mnohí rodičia majú tendenciu odstraňovať svojim deťom z cesty všetky prekážky, nevedomujúc si, že je to škodlivý a kontraproduktívny typ výchovy. Domáce úlohy možno vnímať ako istý typ „prekážky“, ktorú by dieťa malo zvládať samo. Každodenné učenie sa rodiča s dieťaťom má za následok, že dieťa sa neučí samostatnosti a zodpovednosti. Neučí sa organizovať si prácu a samostatne študovať či riešiť problémy, ktoré nastanú. Zodpovednosť a aktivitu preberá rodič a dieťa sa ocitá v roli pasívneho štatistu, hoci ide o jeho vlastné vzdelávanie.
- ▼ Rodičia vo všeobecnosti nie sú pedagógmi – niektoré ich vedomosti môžu byť nesprávne, niektoré ich postupy môžu byť kontraproduktívne. Dieťa si môže pod ich vedením zafixovať nevhodné postupy či návyky.
- ▼ Rodičia zvyknú byť poobede zaneprázdnení, takže na učenie s dieťaťom im zostáva čas až večer. To už však môže byť z hľadiska psychohygiény pre dieťa neskoro.
- ▼ Pravidelné učenie sa s dieťaťom je časovo dosť zatažujúce a môže aj pre rodiča predstavovať prílišnú záťaž, ktorá sa po čase v nejakej podobe negatívne prejaví.
- ▼ Rodičia majú niekedy prehnané ambície a kladú na svoje potomstvo neprímerané nároky. Keď ich dieťa nezvláda, rodič vie byť nervózny z každej jeho chyby a spoločné učenie sa mení na spoločné trápenie. Narúša to vzťah rodič – dieťa a môže to viesť k tomu, že dieťa zanevrie na školu a na učenie sa všeobecne.

Spracoval Vladimír Burjan. Niektoré uvedené argumenty nemusia vyjadrovať stanovisko redakcie.

Ezoterika namiesto informatiky

Čo robiť, keď učiteľka vnáša ezoteriku do vyučovania informatiky?

V skutočnom príbehu, ktorý sa odohral na strednej škole, tentoraz riešime ezoterické témy.

„Kolegyňa – učiteľka informatiky sa vo voľnom čase venuje ezoterike. Zaujímajú ju liečivé byliny a kamene, chiro-mantia, teda čítanie z ruky, tarotové karty aj astrológia. Jej súkromné koníčky by ma nemuseli zaujímať, no moji žiaci sa mi na triednickej hodine zdôverili, že kolegyňa im na hodinách rozpráva o svojich záľubách viac, než by bolo vhodné. Okrem toho žiaci v rámci hodín informatiky vyrábajú prezentácie, výlučne s ezoterickými témami.

Mladí ľudia sú ľahko ovplyvnitelní a ako sa neskôr ukázalo, niektorých žiakov ezoterika doslova nadchla. Začali ju vnímať ako životnú filozofiu, kolegyňa sa stala ich vzorom a čoraz častejšie s ňou diskutujú o horoskopoch, veštení, čakrách a pod. Mám pocit, že ako triedna učiteľka by som situáciu mala riešiť. Väčšina kolegov v zborovni je už k tomuto problému ľahostajná, keďže s kolegyňou sa nedá rozumne rozprávať – považuje nás za ľudí, ktorí ešte nenašli správnu cestu. O pár týždňov budem mať stretnutie s rodičmi a trochu sa obávam ich reakcie, keďže si myslím, že niektorých by mohlo správanie kolegyne znepokojiť. Neverím, že sa k nim táto informácia ešte nedostala.“

Čo by ste poradili triednej učiteľke?

Má situáciu nejako riešiť? Ako?

Niektorí respondenti by boli ku kolegyňi zhovievaví a poradili by jej, aby viedla záujmový krúžok či by ju v téme ezoteriky dokonca podporili.

„Všetko, čo človeku môže pomôcť, do škôl patrí. Keď môže náboženstvo, prečo nie ezoterika.“

Andrea Santusová

„Ak by niektorí žiaci prejavili záujem o ezoteriku, dotyčnej kolegyňi by som navrhla, aby viedla záujmový krúžok s ezoterickým zameraním a na vyučovacích hodinách nech sa venuje informatike.“

Danka Kunstová

Časť respondentov sa k téme postavia s humorom či dokonca sarkazmom.

„Možno sa stihla vzdelat' v akreditovanom programe, jedno také bolo v ponuke ministerstva školstva pred pár rokmi, potom ho zrušili.“

Soňa Puterková

„Treba zaradiť predmet *Ezoterika* do ŠKVP a je po probléme.“

Zuzana Foltánová

„Veď nech si to dá ako alternatívu v rámci náboženskej výchovy. U nás v škole sú katolíci, evanjelici, tak môžu byť aj ezoterici. Ja napríklad verím, že žijeme v nepodarenom matrixe, ale deti s tým neobťažujem. Nehovoriac o tom, že počúvam *black metal*.“

Miloš Gábriš

„My sme mali pred pár rokmi ezoterickú dejepisárku. Tam bola situácia pomerne jednoznačná, lebo teta bola viac ezoterická ako dejepisárka a k tomu dejepisu sa poriadne ani nedostala. Decká si na to sťažovali a odišla ešte v skúšobnej dobe. Inak informatika a ezoterika? Taká konfigurácia školského servera nemá ani k temnej mágii ďaleko.“

Anino Belan

„K tomuto sa fakt neviem vyjadriť. Ak je rozumný učiteľ, riaditeľ, rodič, dajú sa zakomponovať aj kontroverznejšie témy. Ale ak nie, tak vtedy je aj téma o Vianociach nebezpečná.“

Ján Papuga

„Veľa učiteľov má koníčky. Niektorí chová trochu psův v byte, čo je možné považovať istou skupinou za týranie zvierat, niektorí sa venuje bojovému umeniu, čo zas môže ďalšia skupina vnímať ako nesprávny agresívny smer. Niektorí sa venuje politike, iní zas precvičovaniu jogy. Najväčšia skupina ľudí (nielen učiteľov) však propaguje vyznanie *pštrosizmus, konzum grande, opoldruhejpaprečizmus* a iné veci, ktoré deťom dávajú ďaleko horšie vzory ako nejaká ezoterička. Súhlasím, že s týmito vecami opatrne. Každý, koho to však štvie, má šancu deti zaujať svo-

jím dokonalým životom a deti previesť na svoju cestu. Deti by mali mať okolo seba dostatok ľudí, ktorí si robia navzájom pluralitu názorov a dieťaťu nedovolia spadnúť. Vyhráva však ten s väčšou charizmou. Aspoň na istý čas.

Peter Lengyel

Väčšina respondentov si myslí, že by triedna učiteľka mala situáciu riešiť s vedením školy.

„ Ak chcem predstúpiť pred rodičov s tým, či im táto situácia neprekáža, očakávala by som relevantnú otázku od nich, čo som ja ako triedna proti tomu podnikla. Právomoci triedneho sú ale v tomto smere minimálne, pokiaľ sa nestretne s normálnou odozvou u vedenia školy. Ak by nepomohol rázny rozhovor s kolegyňou, riešila by som to s vedením a nakoniec s rodičmi. Ako rodič by som to riešila ešte ráznejšie. Ak chcem dieťa viesť v duchovnej sfére, pošlem ho na náboženstvo. Keď ide do školy na informatiku, očakávam, že sa tam bude učiť informatiku a nebude tam mojím dieťaťom manipulované v rozpore s tým, k čomu ho viem doma. Ak by pohovor v škole nepomohol, riešila by som to pravdepodobne cez inšpekciu. Osobne to považujem za veľmi nebezpečné. Ezoterika je oblasť, kde sa veľa ľudí priživuje na neistote druhých a presviedčať deti z pozície autority učiteľa mi príde ako dôvod na to, aby takýto učiteľ okamžite v školstve skončil. Je to hrubé zneužitie postavenia učiteľa a zanedbávanie skutočných pracovných povinností.

Eva Uličná

„ Ak sa nedá porozprávať s kolegyňou, počkala by som si na stretnutie s rodičmi. Ak by sa sťažovali, išla by som za zástupkyňou, ktorá by mala riešiť. S deťmi by som sa snažila porozprávať a vysvetliť im, že ja mám na ezoteriku

iný názor ako kolegyňa. Možno ako dôkaz by som zobrala ročný horoskop 2016 a dala im vypísať vety, ktoré sa deťom v minulom roku nesplnili, aby pochopili, že je to blud.

Nika Klimová

„ Ezoterika do školy nepatrí, tu nie je o čom diskutovať. Triedna učiteľka by mala dotyčnú upozorniť a pokiaľ neuposlúchne, oznámiť to riaditeľke, ktorá by mala zakročiť. Je jedno, či to rodičom vyhovuje alebo nie. Navyše šírením bludov dotyčná ohrozuje vývin žiakov. Tieto pochybné teórie škole môžu slúžiť nanajvýš ako cvičenie kritického myslenia, no rozhodne nie na ich nekritické šírenie. V škole som raz urobil experiment. Na hodine psychosociálneho výcviku som niektorým žiačkam veštil z dlane. Celá trieda bola nadchnutá, očká im žiarili zvedavosťou a moje schopnosti odhaľovať minulosť, prítomnosť i budúcnosť sa onedlho rozniesli po celej škole. Nastal bod, v ktorom bolo nutné, osvetliť im skutočné východiská týchto „nadprirodzených“ schopností. Ako totiž hovorí T. Pratchett: *mágia začína tam, kde má určitý jedinec v hlave o nejaký ten fakt viac, než tí, ktorí v ňom vidia mága.*

Branislav Kolenič

„ Jasný, že to treba riešiť. Je to hrubo neprofesionálne. Svoje záujmy – nech by boli akékoľvek – nemá čo riešiť tam, kde má učiť informatiku. Najmä, ak ide o záujmy, pri ktorých je jasné, že nie sú neutrálne a môžu byť vnímané rodičmi sporne.

David Pancza

„ Aj moje deti chodia na strednú školu, kde pôsobí pani učiteľka s rovnakou záľubou. Našťastie moje deti neučí, preto sa na jej spôsoboch, ktoré prezentuje v škole, hoci nesúvisia s jej predmetom, spolu doma

skôr zabávame. Každopádne, ak by moje deti učila, už by mi do smiechu nebolo. Triedny má ťažkú úlohu, najmä, ak je mladší a dotyčný učiteľ vyššie postavený alebo profesijne starší. Ak má triedny vybudovaný dobrý vzťah s deťmi, vie o ich názoroch a môže ísť v ich mene žiadať riaditeľa o riešenie. A najschodnejšia cesta, ak sa ozvú rodičia, je predstúpiť do riaditeľne s ich žiadosťou o nápravu.

Jana Sarňáková

„ Pani učiteľka nekoná správne. Vzdelávanie v školách má byť založené na vede a vedeckých poznatkoch. Akékoľvek duchovné smerovanie, aj kresťanské, by malo byť prezentované ako pozvanie k dialógu – nie ako jednostranná indoktrinácia. K indoktrinácii často inklinujú aj učitelia kresťanského náboženstva. To je ale dôvod na vážny rozhovor aj s nimi, nie ospravedlnenie nevhodného správania ezoterickej kolegyne. Triedna učiteľka by nemala rezignovať na debatu s kolegyňou a mala by hovoriť najskôr s ňou. Nie o tom, či je ezoterika fajn alebo nie. Ale o tom, že by bolo dobré využívať ju v škole čo najmenej. Ak to nepriinesie efekt, treba sa porozprávať so žiakmi o tom, ako to vnímajú oni a ak to významnú časť žiakov neoslovuje, či dokonca v nich téma vyvoláva odpor, reportovať to vedeniu školy a skúsiť apelovať na kolegyňu touto cestou.

Martin Kríž

„ Charizmatiký učiteľ môže pozitívne aj negatívne ovplyvniť svojich žiakov. Malo by byť v záujme spoločnosti vychovávať a hlavne učiť podložené informácie, nie bludy. Preto si myslím, že dotyčná učiteľka by mala upustiť od tohto typu vyučovania, prípadne opustiť rady učiteľov.

Ján Odzgan

Start-up, kibuc či škola?

Waldorfská škola v Hannoveri, ktorá vychováva k jednote tela a duše

► Viera LUTHEROVÁ, ZŠ pre sluchovo postihnutých, Kremnica, členka Inštitútu psychoterapie a socioterapie

► Čo majú spoločné výkonný prezident *American Expressu*, dvaja držiteľia Nobelovej ceny za medicínu a literatúru, bývalý nórsky premiér, Sandra Bullock, Ingmar Bergman, Jennifer Aniston, autor *Nekonečného príbehu* a bývalí švédski a fínski ministri životného prostredia? Sú absolventi waldorfských škôl.

Učenie, ktoré vami pohne

Do waldorfskej školy v Hannoveri chodil napríklad Thomas Sudhof držiteľ Nobelovej ceny za medicínu. Tak ako vo všetkých waldorfských školách aj tu pracuje s triedou jeden učiteľ. Predmety sa striedajú v blokoch, tzv. epochách počas 4 týždňov. Jeden „hlavný predmet“ sa učí 2 až 4 hodiny denne. Po mesiaci matematiku vystrieda nemčina, potom nastupuje prírodoveda. Po veľkej prestávke nasledujú výchovné predmety. Výtvarný a pohybový prejav, manuálna činnosť a narábanie s rozmanitými materiálmi sú však metodickou súčasťou aj „hlavných predmetov“. Kresba, poznávanie tvaru a celkovo geometria majú vo waldorfskej výučbe ďaleko väčší význam než v bežných osnovách. Tvorba hodiny je vždy iná, lebo neexistujú formálne učebnice. V Nemecku a Holandsku

sú waldorfské školy označované ako slobodné školy, lebo sú oslobodené od mechanistickej byrokracie štátnych škôl.

Tradičná škola sa zameriava na hlavu a neučí pozerat' na svet aj srdcom. Učí o tom, aký svet je a nehladá, aký by mohol byť.

Odišným prvkom je aj *eurytmia*. Slovo pochádza z gréčtiny a znamená nádherný alebo harmonický pohyb. Je to expresívne telesné vyjadrenie vnútorných pocitov v rytme hudby prepojené s rytmom reči. Nemenej významné sú cvičenia na koncentráciu, jazykolamy, rétorické cvičenia, sociálne hry v pubertálnom veku, tvorba, spracovávanie rôznych materiálov, učenie sa rozmanitým remeselným zručnostiam a umeleckým výrazovým prostriedkom. Významné miesto zastáva tiež rozprávanie príbehov od bájok až po biblické príbehy.

Dôležitou súčasťou waldorfských

škôl, aj tej hannoverskej, je práca na ľubovoľnom projekte v 8. a 11. ročníku. Každý projekt musí mať tri súčasti. Teoretickú, písomne spracovanú časť k vybranej problematike, praktickú časť, teda fyzickú (remeselné alebo umelecké) stvárnenie témy. Musí byť verejne prezentovaný pred širokým publikom – žiaci, učitelia, rodičia, sympatizanti školy či širšia rodina. Prezentácie prebiehajú niekoľko dní a sú vždy slávnostnou udalosťou.

Škola pestrá ako život

K pravidelným školským projektom patrí príprava divadelného predstavenia študentmi 8-ych a 12-tych ročníkov. Divadelné predstavenie pripravujú niekoľko týždňov v poobedňajších workshopoch, ktoré obsahujú teoretické uchopenie hry v daných historických a spoločenských súvislostiach, jej nacvičenie i výrobou celej výpravy. Tento rok študenti 12-teho ročníka pozývajú na hru od francúzskeho filozofa Sartra.

Prepojenie s prírodou a environmentálny záber školy je viditeľný nielen v dizajne exteriéru a interiéru školy. Deti sa starajú o školskú záhradu v rámci rozvrhu od 6. ročníka. Dopostované plodiny spracovávajú a predávajú vo svojej kaviarni. Vyrábajú napríklad aj koreninové soli. V časti záhrady sa krčí zrubový domček – dielňa, kde sú dvakrát do týždňa tvorivé práce s prírodným materiálom. Súčasťou záhrady sú aj včeliny, lebo škola sa rozhodla zareagovať na celosvetový problém úbytku včelstiev. Deti teda vyrábajú aj med či sviečky. Špecifikom, aj medzi waldorfskými školami, je *lezecké centrum*, ktoré funguje pre deti už viac ako 12 rokov. Bolo vôbec jedným z prvých, ktoré boli v Nemecku založené. Stena je naozaj na profesionálnej úrovni. Je vysoká 6,5 metra a ponúka 30 ciest. Deti nelezú len na stenu, ale vyrážajú za pohybom do Álp. Na spôsob nášho lyžiarskeho výcviku sa žiaci od 8. ročníka až po tie maturitné, môžu zúčastniť lezeckého výcviku v horách. Športové vyžitie detí zabezpečuje bazén v areáli školy. Okrem

iného sú deti podporované v dochádzaní na bicykli. A čo ak sa pokazí? Nevadí. V suteréne školy je zriadená kovodielňa, kde žiaci pod vedením učiteľa poskytujú raz týždenne opravy. Ak si myslíte, že krúžok ľudového tanca, nemôže mať nijakovsky príchut' exotiky, mýlite sa. Nadšený učiteľ tanca si vo voľnom čase nacvičuje ľudové tance zo všetkých kútov sveta. Povedľa bavorských sa deti učia napríklad aj rituálne tance južnej alebo severnej Ameriky.

Prepojenie s komunitou

Škola je otvorená pre spoluprácu s miestnou komunitou, a to doslova aj fyzicky. Vo večerných hodinách a niekedy aj cez víkendy pre rodičov, ale aj pre spoločné akcie. V pondelok rodičia navštevujú spevácky zbor. Nacvičujú chorály starých umelcov a zároveň relaxujú a zbavujú sa stresu. Tiež sa môžu trikrát do roka zúčastniť kurzu spoločenských tancov, ktorý pred rokmi inicioval jeden z rodičov detí. Vo štvrtok doobeda sa môžu zúčastniť *eurytmie*. Na týždennej báze sú organizované kurzy, konferencie pre rodičov, prípadne prednášky otvorené pre širšiu verejnosť. Medzi témami nájdete efektívne rodičovstvo, šikanovanie, waldorfskú pedagogiku alebo digitalizáciu a vzdelávanie v ranom veku. Problémy sa tiež riešia spoločne napríklad na otvorených stretnutiach s rodičmi, niečo ako rodičovské združenie. Zaujímavá je pracovná skupina na pomoc deťom s dyslexiou a dyskalkúliou, v ktorej participujú aj rodičia.

Moderné je dobrovoľníctvo a škola drží krok s dobou. Rodičia, ktorí majú záujem môžu niekoľko hodín týždenne pracovať v školskej knižnici. Tá takto môže poskytovať svoje služby aj mimo vyučovacích hodín. Deti si môžu v priestoroch knižnice robiť domácu prípravu. Ak si niektorí rodičia nemohol splniť sen stať sa učiteľom, môže im pri príprave pomáhať, alebo ponúknuť svoje skúsenosti a zručnosti a záujemcov učiť, čo mu napadne.

Na škole dokonca založili výrobné

družstvo. Jeho účelom je podpora odbornej prípravy hneď v niekoľkých oblastiach: účtovníctvo, nákup, verejná služba či zdravotná starostlivosť. Družstvo musí byť, samozrejme, rentabilné, *fair trade*, ekologické a riadiace sa princípmi trvalej udržateľnosti.

A čo pomoc tým, ktorí to potrebujú? Ani na tých sa nezabúda. Škola sa stará o spriateľené zariadenie pre deti v Ghane a zabezpečuje im školské pomôcky. V Estónsku vlastní chatu, kde zabezpečujú dovolenku pre hannoverské a estónske deti v pestúnskej starostlivosti, ktoré si za normálnych okolností dovolenku nemôžu zaplatiť.

Túžite po oddychu v tomto aktívnom svete? V poriadku. Zatiaľ čo čakáte na svoje dieťa, môžete si dať šálku čaju v *Caffé Mammut*.

Dieťa nie je iba hlava

Nenapadá mi výstižnejšie slovo ako *komplexnosť*. Vo vzdelávaní sú zahrnuté všetky možné zložky osobnosti a životné oblasti. Je to niečo medzi hipsterským *start-upom*, izraelským kibucom a školou. Toto je výborný príklad, keď je škola otvorená pre rodinu a okolitú komunitu.

Deti a rodičia nie sú oddelení v separátnych svetoch. Pre spoločné zdieľanie si deti a rodičia môžu nájsť veľa príležitostí. Osobitne pozitívne vnímam, že škola sa intenzívne venuje aj vzdelávaniu rodičov.

Škola sa tiež snaží o získanie peňazí rôznymi cestami, ako spoplatňovanie niektorých otvorených kurzov alebo predajom vlastnoručne vytvoreného

kalendára. Škola vydáva časopis, ktorý je určený aj pre rodičov a nájdete v ňom i odborné články. Vydáva tiež *newsletter* a o novinkách informuje v školskom blogu. Na školskej stránke sa dajú nájsť články na témy, ako je financovanie škôl, správa z besiedky alebo pojednanie o trvalo udržateľnej ekonomike.

Za zmienku existuje zoznam najznámejších absolventov waldorfských škôl. Zaujímavé je, že trištvrte absolventov je úspešných v kreatívnych povolaniach ako herci, výtvarníci, dirigenti či ľudia pracujúci na rôznych pozíciách v médiách. Osobne nie som fanúšik *antropozofie*, ale zdá sa, že školy naozaj dokážu osloviť a rozvinúť umeleckú stránku svojich študentov. Tradičná škola sa zameriava predovšetkým na hlavu a neučí pozerat' na svet aj srdcom. Učí o tom, aký svet je a nehladá, aký by mohol byť. Waldorfská pedagogika je uznávaná, ale jej renomé narúša kontroverzná téma *antropozofie*.

Pre R. Steinera, zakladateľa, to bolo označenie vedeckého výskumu duchovného sveta. Chcel v deťoch rozvíjať aj ich spirituálny aspekt. Táto myšlienka sa v pedagogických aj vedeckých kruhoch nestretla s pochopením. V súčasnosti sa od obskúrnych filozofických úvah upúšťa a *antropozofia* sa interpretuje skôr ako komplexný rozvoj osobnosti, jej autonómie a slobody. Waldorfské školy tvrdia, že vychovávajú dieťa ako jednotu tela, duše a ducha. Myslím si, že ďaleko prekonávajú túto premisu. Vychovávajú deti v jednote s premenlivým a bohatým životom samotným. ■

Prvé Desatoro

Desatoro je desať nábožensko-etických príkazov a zákazov, ktoré z judaizmu prevzalo aj kresťanstvo a islam. V Tóre sa dočítame, že Mojžiš prišiel z hory Sinaj s dvomi kamennými tabuľami, ale nedozvieme sa, aký mali tvar, veľkosť a z akého kameňa boli vlastne vytesané.

Skúsme sa na túto záhadu pozrieť trochu bližšie. Podľa tradície boli tabule veľké štvorcové kamenné dosky vysoké šesť dlaní, široké šesť dlaní a tri dlane hrubé. Podľa moderných mier malo Desatoro asi 45 x 45 x 22,5 cm. Treba však poznamenať, že nikde nie je zmienka o tom, že by tabule mali oblý vrch, ako často vidíme na vyobrazeniach Mojžiša. Ide pravdepodobne o výmysel umelcov.

Tradičia hovorí, že obe tabule boli vyrobené zo zafíru. Po tom, ako Mojžiš rozbil prvé tabule, Boh mu ukázal veľký kus zafíru, ktorý bol pod jeho stanom. Mojžiš teda použil časť zafíru na výrobu druhých dosiek a zvyšok drahého kameňa si mohol ponechať.

Podľa najrozšírenejšej predstavy bolo prvých päť zákonov napísaných na jednej tabuli a zvyšných päť na druhej. Tóra opisuje písmo ako „vryté z oboch strán; na jednej strane a na druhej strane boli zapísané.“ To znamená, že nápis bol vyrytý skrz naskrz. Teda slová sa dali jasne prečítať z jednej strany a boli zrkadlovo prevrátené na strane druhej. Dve z písmen hebrejskej abecedy sú uzatvorené zo všetkých strán. Stred týchto písmen musel byť teda zázračne vpísaný do priestoru.

Iní učenci tvrdia, že písmo bolo zázračne čitateľné z každej strany – inými slovami, aj keď boli písmená vyryté skrz naskrz, dali sa čítať sprava doľava z ktorejkoľvek strany tabule. A to už trochu vyznieva ako sci-fi. Treba to chápať tak, že Desatoro má dve úrovne – odhalenú a skrytú. Ako koniec koncov všetko okolo nás. ■

► Michael SZATMÁRY,
stand-up komik

Sex, počítače a iné tabu témy

Ak dospelý zaujme správny postoj, dieťa sa pridá

► Daniel POKORNÝ, Lesný klub Tramtária, Žilina

Svet je pekné miesto, ale obsahuje veľa vecí vyslovene nevhodných pre deti – sex, drogy, smrť, viera, nadávky a áno, aj počítače. A ako naschvál sa deti často zaujímajú práve o ne. Čo im povedať, čo si vymyslieť, ako sa pri tom tváriť? Ako ich odbiť?

Ja to mám dosť jednoduché: deťom hovorím pravdu! A nielen to. Zároveň sa pri tom netvárim smrteľne vážne. A nielen to. Sám otváram tieto témy, verejne a na spoločnom kruhu: „Vy fakt neviete, aký je rozdiel medzi chlapcom a dievčaťom?“

Zaujať jasný postoj

Predsa len, tieto témy nie sú tabuizované len tak, pre nič za nič, sú to dôležité veci v živote, ku ktorým však veľa ľudí nevie zaujať jasný postoj. A preto je dôležité sa o nich rozprávať, očistiť ich od bludov a predsudkov, ktoré často majú nielen deti, ale aj adolescenti bez zdravých informácií od dospelých a nevnášať do nich atmosféru hriechu, špinavosti, strachu či naopak lákanie zakázaného ovocia. Bežná situácia: sme s deťmi na prechádzke, Karol (vymyslené meno, jednak tabu je tabu a jednak som zabudol, kto to bol) nájde dlhý

papek, hrá sa s ním, dostane nápad, dá si ho medzi nohy a začne sa smiať: „Hehe, pozrite aký mám veľký pipík!“ Čo teraz? Viem si predstaviť, že by sa niekto mohol zhroziť, zakričať: „Fuj, Karol, dáš to preč? To sa nepatrí! Prísny tatko by mu mohol papek vytrhnúť a švacnúť ho ním po zadku. Niekoľko by sa mohol tváriť, že nič nevidí a nepočuje alebo zachrániť ostatné deti, rýchlo ukázať na druhú stranu: „Pozrite sa deti, aká krásna tovareň!“ Ja som sa zasmial a potom normálnym hlasom povedal: „Ale to by nebolo dobré, Karol, to by si si po pipíku stúpala.“ Karol aj chalani okolo neho sa na chvíľku zamysleli, potom uznanlivo prikývli a šli ďalej. Žiadne napätie, strašenie, klamstvá, tajomstvá, len prostá realita.

Rozprávať sa

A keď Maťovi zomrel škrečok a pýtal sa ma, čo sa stane, keď niekto zomrie, povedal som: „Neviem Maťo. To nikto nevie. Ale veľa ľudí si niečo myslí. Čo si myslíš ty?“

Rozprávame sa o smrti, o duchovne, viere a Ježišovi, ktorý deti často z kríža zaujme. „Nie, Ježibaba nebola Ježišova žena.“ Bez stresu, predsudkov a dogiem, zvedavo a tvorivo.

Ako na nadávky?

No dobre, ale teraz to príde. Pch, doteraz sa mi písalo! Teraz prídu šupy. Ani neviem, ako začať. Za dva roky fungovania nášho klubu sme odpozorovali, že aj keď sa to mnohým nechce veriť, detské hlasivky sú schopné vysloviť škaredé slovo. Áno, ideme na nadávky.

Čo keď do škôlky príde nadávka? Ako sprvu nenápadný vírus sa pomaly šíri medzi deťmi. A učitelia držia, tvária sa, že to bolo iné slovo, myslia si že to majú pod kontrolou, až kým malá Zuzka nepoše staršieho nadšeného pána, čo sa prišiel pozrieť na škôlku, *do prdele*.

No dobre, toto som si vymyslel, ale chcem tým jednak povedať, že deti majú o dosť nižšie zábrany ako my, a jednak som výrazom *do prdele* uviedol, že keď už sa rozpráva o nadávkach, tak je vhodné sa ich nebáť a vysloviť ich. Nie ako emočný výbuch ani ako urážku, ale aby nadávajúce dieťa nemalo pocit, že toto slovo sa všetci dospelí boja vysloviť a len ono to dokáže.

Opäť netreba *stigmatizovať*, nadávka sama o sebe nie je zlá, zlý môže byť len kontext jej použitia. *Použil si*

Učiteľ má v škôlke nezastupiteľnú funkciu vo výchovnom procese, v ktorom nezastupuje rodiča ani dieťa, ale skôr realitu.

---

nadávku nejako tvorivo a všetci okolo teba sa smejú? Použil si nadávku a niekoho si tým naštvál alebo šokoval? Vieš nadávanie ovládať a prispôbiť okoliu?

Chlapcovi, ktorý veľa nadával, som na rannom spoločnom kruhu prikázal, nech sa *vynadáva*, že teraz môže. Nadal asi šesťkrát za sebou. Povedal som, nech pokračuje. Nadal ešte tri razy. Chcel som, nech ešte nadáva a on, že už nechce, že stačilo. Celý zvyšok dňa nenadával.

Počítače áno či nie?

Určite ste si všimli, že pritvrdzujem. Na záver som si nechal najdrsnejšiu záležitosť. Ak sa to dosiaľ pre silné žalúdky dalo ako tak stráviť, teraz to už bude priveľa pre každého. Po sexe, smrti a nadávkach prichádzajú počítače! Poviem to rovno – v našom lesnom klube používame počítače. Aj tablety. Aj tlačiareň. Aj internet. Dokonca ich používame pri tvorbe projektov!

Jeden dôvod je veľmi prostý, druhý zložitejší. Ten prostý je, že počítače samy o sebe nie sú zlé, ide len o kontext a použitie. Mnoho vecí uľahčujú, zrýchľujú. Ten zložitejší dôvod je, že nás, ako prvú generáciu, ktorá s nimi prišla do styku, nikto neučil, ako s nimi zaobchádzať, a preto ich veľa z nás používať nevie, vrátane mňa. Počítače nás často sťahujú do svojho sveta, berú nám čas a energiu. Preto chceme pred nimi deti „chrániť“, ale ja si myslím, že lepšia cesta, ako ich pred deťmi skrývať, je naučiť deti s nimi rozumne pracovať.

Hugo mal projekt o morských zvieratách a chceli sme si pozrieť, ako lietajú *letúniky* (ryby, ktoré po výskoku z vody dokážu nejaký čas letieť). Buď sme mohli cestovať do Karibiku, aby sme si ich pozreli, alebo mohli ísť do kníhkupectva, kúpiť si knihu o *letúnikoch* a z obrázkov sa snažiť si predstaviť, ako asi lietajú. No my sme si našli video na internete. Bolo to od nás nevhodné?

Keď video skončilo, ukázal sa obrázok veľkého žraloka – ponuka na ďalšie video. A Hugo kričal s ostatnými: „*Pusti toho žraloka!*“ Vtedy som zavrel počítač a povedal, že robíme projekt a chceli sme si pozrieť, ako lieta *letúnik*, nebudeme si teraz pozerať videá, ale pokračujeme v práci. Na hru počítače nepotrebujeme, vieme sa lepšie zahrať bez nich, ale ako zdroj informácií sú často najlepšie. Veď sú aj takí ľudia, čo ich používajú napríklad na čítanie mojich blogov. ■

Text pôvodne vyšiel na blogu Lesného klubu Tramtária: lesnyklubtramtaria.blogspot.sk

Svet Tramtária

Tri mamičky, ktoré nechceli svoje deti umiestniť do stereotypu štátnych škôlok a dvaja odvážne zmysľajúci učitelia vytvorili v Žilinskom lesoparku lesný klub *Tramtária* (www.lesnyklubtramtaria.eu). V čom sme špeciálni?

Deti v ňom zažívajú veľmi veľké spektrum zážitkov: pochod lesom bez dospelákov, riešenie konfliktov a zväd, deti môžu niesť nebezpečne veľkú palicu, môžu sa vyplakať bez *neplač!*, občas majú za niekoho ďalšieho zodpovednosť, učiteľ im niekedy zadá neriešiteľnú úlohu, vypracujú a prezentujú vlastný projekt, skúsia snehové gule s cukrom, behať nahí po snehu, dostanú síce láskavú, ale aj tak tvrdú kritiku od učiteľa, maľujú v autobuse, rozprávajú sa o abstraktných pojmoch, značnú časť dňa si musia vymyslieť program sami, rozprávajú sa aj o vlastných chybách a iných nepríjemných veciach... Máme jasné priority. Naše deti sa okrem schopnosti zvládnuť čas bez rodičov učia hlavne, ako sa správať k druhým, ako byť otvorení, empatickí, štedrý a láskaví. Ako neublížovať, neklamať, nekradnúť. Že svet je aj smiešny, a aj my sme občas smiešni. Ako sa prispôbiť situácii, zmene. Zisťujú, že svet je nekonečný a tajuplný a že veľa vecí môžeme ovplyvňovať, ak im rozumieme. Preto je užitočné a zaujímavé učiť sa, spoznávať. Aj zo zlého dňa vieme spraviť dobrý sami, s našou tvorivosťou, zvedavosťou a postaraním sa o seba. Máme vlastné formy učenia. Snažíme sa nemrhať časom detí. Ak niečo nie je zmysluplné či rozvíjajúce, tak to nerobíme. Základom je *pojmové učenie*, individuálne projekty, sebapoznávacie pokusy. Byť dobrým nie je ľahké, nejde to samo. Preto deti občas niekam ťaháme, občas do niečoho tlačíme, ale stále v mene slobodného rozvoja a autentickejšieho daného dieťaťa. V školách sa má učiť hlavne životu, a preto neskrývame pred deťmi nič zo sveta okolo. ■

► Daniel POKORNÝ

Som učiteľkou fyziky, matematiky a informatiky v ZŠ Záhorácka v Malackách, kde so žiakmi a učiteľmi používame Office 365 a jeho aplikácie. Vybrala som z nich tri, ktoré môžu pomôcť aj vám.

Elektronický školský časopis

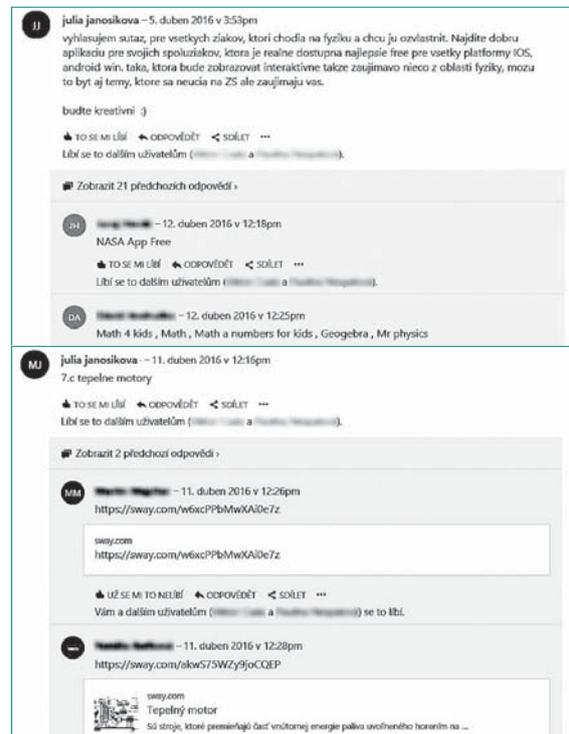
Aplikácia, ktorou môžete nahradiť používanie MS PowerPoint-u, má názov **Sway**. U žiakov je veľmi obľúbená najmä preto, že tvorba celej prezentácie je veľmi intuitívna a jednoduchá. Aplikáciou **Sway** vytvárajú prezentácie k projektom a aj vlastné webstránky. Áno, nie sú to klasické webstránky, ale výsledok aplikácie **Sway** vyzerá ako moderná webstránka, ktorú môžu verejne zdieľať.

Naši učitelia používajú túto aplikáciu ako nástroj na zverejňovanie školského časopisu. Podklady nachystajú v aplikácii MS Word tak, ako sú zvyknutí. Vďaka tomu, že **Sway** podporuje nahrávanie súborov, jednoducho jedným kliknutím nahrávajú wordový alebo pdf-dokument a aplikácia pracuje za nich. Úpravu vzhľadu zmenia niekoľkými klikmi, alebo jedným klikom na tlačidlo **Remix** náhodne zmenia celý vzhľad stránky. A elektronická verzia časopisu je pripravená na to, aby ho mohli čítať všetci žiaci, rodičia, učitelia i priaznivci školy. Vygenerovaný odkaz môžeme publikovať na stránke školy alebo ho zverejniť na školských sociálnych sieťach a nemusíme sa trápiť s veľkosťou a nahrávaním súboru na školskú stránku.

Školská sociálna sieť

Aplikácia **Yammer** je pre mňa ako učiteľku nenahraditeľnou súčasťou komunikácie so žiakmi, ktorých vyučujem. Mohla by som využívať aj iné sociálne siete, ale tie sú moje súkromné a ako mnohí z vás, učiteľov, ani ja si nechcem pridávať všetkých žiakov do svojho súkromného profilu a vytvoriť si dva profily tiež nie je riešenie. A preto sociálna sieť **Yammer** je pre našu školskú doménu krásnym a elegantným riešením. Do tejto siete sa dostanú len tí, ktorých správca povolí, alebo tí, ktorí majú e-mail v našej školskej doméne. Teda bezpečnosť, ktorá je pre mňa ako učiteľku informatiky jednou z priorít, je takýmto spôsobom zabezpečená. Komunikácia so žiakmi pomocou četu je veľmi podobná ako v iných sociálnych sieťach a aplikácia sa dá inštalovať aj do mobilného telefónu. V jednotlivých skupinách pre vyučovacie predmety alebo triedy si

môžeme posielat' správy, zverejňovať svoje projekty a komunikovať.

Už žiadne USB kľúče

Konečne nenosím po kabelkách USB kľúče a žiaci mi na nich nenosia projekty, takže už nehrozí žiadny nechcený darček od žiaka v podobe vírusu. Je super, keď dáte termín, dokedy majú žiaci odovzdať projekty a všetko máte pekne zdokumentované. Každý žiak má vo svojej **Office 365** aplikáciu **OneDrive**, kde môže nahrat' svoje prezentácie, dokumenty, obrázky či videá a zdieľať ich s učiteľom. Už nedostávam množstvo e-mailov s odovzdaním projektov či úloh. Skončili výhovorky, že dokument bol veľmi veľký a nedal sa poslať. Zdieľanie nie je posielanie veľkých príloh, ale iba poslanie prepojenia na daný dokument, ktorý zostane stále na úložisku **OneDrive** u žiaka. A prečo používam práve **OneDrive** ja? Pretože je mnohonásobne väčší ako USB (mám k dispozícii až 1TB dát) a spĺňa striktné požiadavky na ochranu osobných údajov a tie nie sú predávané žiadnej tretej strane.

Dúfam, že moje skúsenosti vám pomôžu pri práci a inšpirujú vás, ako a na aké účely využívať aplikácie, ktoré sa nachádzajú v **Office 365**. ■

► Mgr. Júlia JÁNOŠÍKOVÁ
MIE Expert, ZŠ Záhorácka, Malacky

Ako učiť pomocou Microsoft technológií?

Pozývame vás na Microsoft pre školstvo workshopy, ktoré sa uskutočnia:

- 8. 3. 2017 – ZŠ s MŠ R. Dilonga v Trstenej
- 9. 3. 2017 – Hotelová akadémia Mikovíniho v Bratislave
- 13. 3. 2017 – ZŠ Záhorácka v Malackách
- 14. 3. 2017 – SZŠ v Kechenci

Navštívite naše Školy tretieho tisícročia, uvidíte využitie technológií počas reálnych hodín a vyskúšate si tieto technológie na vlastnej koži!

Viac informácií na: skolstvo@microsoft.com

Microsoft

Učítelia a učiteľky

Filmy z učiteľského prostredia a o učiteľoch

► Marián KIČINKO, Súkromná SOŠ DSA, Trebišov

Učiteľ občas zneistie pri hodnotení žiakov. Kritickým momentom môže byť, že začne učiť triedu po kolegovi a žiaci majú odrazu horšie známky. Podobná vec sa stane učiteľovi Pelikánovi v českom filme *Škola otcov* (1957). Už v zborovni mu povedia – *kolega bol na jednotky štedrý*. Hneď prvý diktát nedopadne dobre, žiaci mu objasnia príčinu – predchádzajúci učiteľ vedel diktovať.

Dobré známky bývalý učiteľ svojmu nástupcovi objasnil – *rodičia chcú pekné známky, dajte im ich*. Nový učiteľ sa tak ocitne v hamletovskej situácii. Môže dať spravodlivé zlé známky. No s vedomím, že podkope prácu bývalého učiteľa a naznačí jeho neschopnosť. Obrana – *veď tie deti nič nevedia*, bude priamym útokom. Rodičia málokedy riešia nevedomosť dieťaťa, omnoho viac ich trápia zlé známky. Skúsený učiteľ vie, že ak takto vyletia nahor známky v celej triede, bez ohľadu na okolnosti, viníkom sa stane učiteľ. Pelikán to nechá zájsť až po poradu, kde po ňom riaditeľ rozhorčene kričí. Pridá sa ku kritikom, lebo mu záleží na mene školy – zlé známky pokazia štatistiky. Nový učiteľ má aj druhú možnosť, splynúť s prostredím. Možno spočiatku bude mať nejaké výčitky svedomia, no po rozdaní vysvedčení sa nebude báť prechádzať po meste.

Čo s neschopnými učiteľmi?

Škola otcov má niekoľko vecí spoločných s *Učiteľkou* z roku 2016. Obom filmom dominuje triedna schôdzka rodičov, na ktorej sa rieši triedny učiteľ v jeho neprítomnosti. Takisto doba, v ktorej sa film odohráva, je podobná. Učiteľka je akýsi pokus o postsocialistický realizmus s vopred schematicky vykreslenými postavami. Učiteľka je zlá, lebo manipuluje. To by som nepovažoval za

problém, manipulácia je jeden zo základných pracovných nástrojov učiteľa. Na učiteľke mi prekáža jej plochosť. Ona je bezdôvodne zlá. Nepôsobí ako sadistka, nemá z toho potešenie. Ani motiváciu, aby ubližovala žiačke, nemá.

Podobne sú zobrazení rodičia, tiež si ich ľahko ako diváci roztriedime na dobrých a zlých. V *Škole otcov* mali úprimný záujem, aj keď skreslený, no so snahou pomôcť vlastným deťom. V *Učiteľke* im motivácia, aby sa čo i len ozvali, chýba.

Vedenie školy v *Učiteľke* pôsobilo úsmevne, to je najslabší moment filmu. Ak žiačka dostávala nespravodlivé známky, mali množstvo možností nápravy. Zásah mohli hospitáciou, pokračovať komisionálnym preskúšaním, oni sa pokúšali o akýsi tajný prevrat, o ktorom tak dobre informovaná učiteľka musela vedieť. Ak by som mal možnosť scenáristicky zasiahnuť, poslal by som učiteľku na to utajené rodičovské združenie.

Učiteľka otvára celkom zaujímavú tému – čo s neschopnými ľuďmi v školách? Všetci tí, ktorí bojujú za zmenu v školstve, pri protiargumentoch určite narazili na to, že každý sa stretol s neschopným učiteľom, ktorý prežije zmenu režimu a zrejme by prežil podobne ako šváb aj výbuch atómovej bomby. Tu sa ponúka zaujímavý priestor na uvažovanie, prečo práve učítelia majú mať taký vysoký morálny kredit a trpieť za slabších učiteľov vo svojich radoch. ■

Dajte už pokoj s tou tvorivosťou!

Predstavte si, že ste práve niekde čítali alebo počuli vetu: „*Vyučovanie by nemalo spočívať v memorovaní faktov, ale v rozvíjaní tvorivosti žiakov*.“ Čo vám ako prvé napadlo? Z reakcií učiteľov viem, že tá veta mnohých rozčuľuje. Považujú ju za kliše, za otrepanú, do nemoty omieľanú frázu (ktorej autorovi zjavne chýba tvorivosť). Problém ale nie je v tom, že by tá veta tvrdila niečo nesprávne či dokonca hlúpe. Vyučovanie by naozaj nemalo spočívať v memorovaní a naozaj by malo rozvíjať tvorivosť žiakov. A naozaj sa to stále ešte nedeje, takže by malo byť vítané, ak na to niekto poukazuje. Prečo nám to potom lezie na nervy?

Zdá sa, že tu prebehol pozoruhodný (no smutný) proces. Pred niekoľkými desaťročiami si múdri ľudia všimli, že školské vzdelávanie spočíva najmä v memorovaní faktov a že málo rozvíja tvorivosť. Začali o tom hovoriť a písať. Ich myšlienka postupne prenikala na verejnosť a po čase si ju (čisto verbálne) osvojili učítelia, novinári, politici. Najskôr ju citovali iba nesmelí, no potom čoraz častejšie a dôraznejšie. Z tvorivosti sa stal slogan, „*buzzword*“ a z memorovania sa stalo „*škaredé slovo*“. Tento stav trvá už dosť dlho, ibaže v školách nedošlo takmer k žiadnej zmene! Naďalej sú plné memorovania a tvorivosti je v nich iba ako šafran. Stalo sa niečo celkom iné: neustále poukazovanie na potrebu tvorivosti sa sprofanovalo a zunovalo. Ocitli sme sa v situácii, kedy človek už pomaly ani nemôže s touto témou začať, ak sa nechce strápnit. A to bez ohľadu na fakt, že problém je rovnako akútny ako na začiatku!

Ukazuje sa, že škola dokáže „*ustáť*“ podobné pokusy o jej zlepšenie bez nutnosti reálnej zmeny. Stačí dostatočne dlho pritakávať reformným návrhom a po istom čase ich jednoducho prehlásiť za otrepané frázy, ktorých už máme plné zuby. A život ide ďalej. ■

► Vladimír BURJAN

Hravo o peniazoch

► Predstavte si, že ste dieťa vo veku 9 – 12 rokov. Jedného dňa príde veľká výzva: vytvorte si mesto podľa vlastnej fantázie a popri tom sa naučte veľa nových schopností a vedomostí. Nie ste na to sami – pomôžu vám v tom spolužiaci a aj učiteľ. Spoločne s nimi totiž zrealizujete dva týždne projektu, ktorého spoločným menovateľom je zážitok. Volá sa **Malá finančná akadémia** a začína tým, že žiaci vymenia na krátky čas známky za svoju vlastnú triednu menu.

Čo je Malá finančná akadémia

Zameranie projektu je zrejmé už z názvu – ide o finančnú gramotnosť, avšak jeho záber je širší. Finančná gramotnosť nie je len súbor matematických zručností doplnených o teoretické vedomosti. Je to príležitosť k vytvoreniu takých vzdelávacích situácií, ktoré sú žiakom známe z každodenného života a dokážu im v škole sprostredkovať autentický zážitok a zábavu. Spojenie zážitkového učenia, vzdelávacej hry a interaktívnych cvičení sme si stanovili ako najdôležitejší cieľ projektu. Aké sú jeho komponenty? Jadrom projektu je publikácia určená pre učiteľa. Obsahuje takmer 50 pestrých aktivít. Aktivity, ktoré učiteľom ponúkame slúžia ako inšpirácia alebo ako doslovný návod na prípravu a realizáciu vzdelávacích situácií. Každá aktivita má jasne definovaný smer očakávaných schopností, určené vzdelávacie ciele, didaktické prostriedky a metódy, ako aj praktický návod na jej realizáciu. Aktivity v metodologickej príručke sú začlenené do piatich tematických blokov:

- človek vo sfére peňazí,
- zabezpečenie peňazí pre uspokojenie potrieb,
- finančná zodpovednosť,
- plánovanie a hospodárenie,
- sporenie a investovanie.

Do tematických blokov sme vložili aj niekoľko aktivít na precvičenie anglického jazyka a prislúchajúcej slovnej zásoby. Okrem toho sa každý tematický blok začína veľkou úvodnou dvojstranovou ilustráciou, ktorú učiteľ využije aj v motivačnom vstupe do témy.

Ďalšou časťou projektu sú doplnkové materiály, interaktívne cvičenia a motivačné videá umiestnené na vzdelávacom portáli **Kozmix.sk**. Sú zamerané na precvičenie zručností a naučených vedomostí. Interaktívne cvičenia a zážitkové aktivity sme zámerne skombinovali do jedného celku tak, aby každá forma ťažila zo svojej silnej stránky. Vyučovanie je smerované k autentickému zážitku, interaktívne cvičenia k prehľbovaniu nadobudnutých vedomostí a zručností.

Škola hrou

Medzi inovatívne trendy patrí aj *gamifikácia* – vnášanie herných prvkov do vzdelávacích situácií. Často sa interpretuje v kontexte digitálnych technológií, ale má omnoho väčší potenciál. Preto sme vytvorili vzdelávaciu hru, ktorej realizácia si nevyžaduje prácu na digitálnom zariadení. Je

to tvorivá hra zameraná na tímovú prácu a precvičovanie nadobudnutých skúseností z projektu. Volá sa Naše mesto. Hru Naše mesto hrajú žiaci a triedy počas celého trvania projektu. Práve v priebehu tejto hry využijú žiaci peniaze získané za aktivity v oblasti finančnej gramotnosti. Hracou plochou je plán mesta zložený zo štyroch mestských častí a centra mesta. Na začiatku sa rozdelia do štyroch tímov. Každý tím predstavuje malú samosprávu mestskej časti. Naše mesto sa čoskoro stane ich mestom s vlastným menom a originálnym vzhľadom. Za získané peniaze žiaci kupujú makety budov, z ktorých postupne budujú svoju mestskú časť. Bude tam škola, kino, alebo mrakodrap? O tom rozhodnú žiaci. Nakúpené makety budov žiaci dotvoria vymalovaním a rovnako tak dotvoria aj ostatné časti svojej štvrťi – parky, cesty, jazierka a podobne. Čo žiaci postaví v centre mesta sa rozhodnú spoločne. Bude to štadión, hrad či letisko? Necháme sa prekvapiť. Prečo sa majú žiaci počas finančnej gramotnosti hrať? Pretože sme presvedčení o tom, že hra Naše mesto vnesie do projektu vnútornú motiváciu a radosť z kreativity. Každá skupina bude chcieť najkrajšiu a najfunkčnejšiu štvrť a celá trieda bude spoločne tvoriť najlepšie Naše mesto.

Kedy a ako sa prihlásiť

Štart projektu bude pre všetky zapojené školy rovnaký. Začíname **13. 3. 2017**. Aktivity sú nastavené na približne desať školských dní. Počas nich učiteľ vymení známky za finančné odmeňovanie, realizujú sa zážitkové a vzdelávacie aktivity a hrá sa hra Naše mesto. Aby sme učiteľovi zjednodušili realizáciu projektu čo najviac, získala každá prihlásená trieda štartovací balík so všetkými potrebnými materiálmi.

Balík obsahuje metodickú príručku s aktivitami, šablóny peňazí triednej meny, hrací plán hry Naše mesto rozložitelný na dve žiacke lavice, pravidlá hry, makety budov a hracie karty pre jednotlivé tímy. K tomu všetkému samozrejme prístup na interaktívne cvičenia a motivačné videá. Ak vás projekt zaujal, viac informácií nájdete na stránke **akademia.kozmix.sk**. Ak ste učiteľia prvého stupňa a chcete sa do projektu zapojiť, registrácia je možná do **20. 2. 2017** na rovnakej stránke. Projekt realizuje nezisková organizácia EDULAB s podporou Tatra banky, a. s. a spoločnosťou Agemsoft, a. s. ■

Ako spríjemniť suplovanú hodinu sebe i žiakom

Čo robiť na suplovanej hodine, aby na ňu žiaci s láskou spomínali

► Martina SONDEJ HOSŤOVECKÁ

Čo si budeme hovoriť, ísť nečakane suplovať, nie je bohviečo. Ale ako prežiť tento čas, aby ste vy i žiaci mali pocit zmysluplne stráveného času? Hoci vôbec nemusíte pokročiť s učivom, naučíte deti, že i aktívny oddych, i trochu zábavy do školy patrí. Vymenovanými aktivitami si možno spríjemniť aj triednickú hodinu alebo hociktorú inú, ak vy ako učiteľ uznáte za vhodné, že dnes by ste chceli so žiakmi stráviť čas inak, ako len otrockým pridŕžaním sa časovo-tematického plánu. Pri akejkoľvek činnosti, ktorú sa rozhodnete so žiakmi robiť, majte na pamäti, že si s nimi musíte vopred dohodnúť jasné pravidlá. Žiaci majú právo vedieť, ako bude hodina prebiehať.

01 Ak je možnosť, choďte so žiakmi von

Nie vždy sa to dá, no ak to počasie dovolí, zoberte žiakov von. Je známe, že pohybu na slovenských školách je oproti školám v zahraničí menej. Pohyb na čerstvom vzduchu prospeje každému i vám. Z hodiny môžete stráviť vonku tak 30 minút, čo na relax stačí. Dopredu informujte žiakov o tom, či si zahráte nejakú loptovú alebo pohybovú hru, alebo sa len prejdete po okolí.

02 Zoberte žiakov do počítačovej miestnosti

Deti majú rady počítače. A hoci možno veľká časť z nich má prístup k počítaču doma, môžete im ukázať, že počítač nie je len nástrojom na zabíjanie času. Radi zdôrazňujeme, že počítač a internet má slúžiť na vyhľadávanie informácií – teraz je možnosť to žiakom dokázať. Zistíme okruhy záujmu v danej triede a spíšeme ich na tabuľu: vesmír, hudobné skupiny, móda, autá, gymnastika... Žiakov roz-

delíme do trojíc podľa záujmov. Trojica nemusí sedieť pri spoločnom počítači. Úlohou je nájsť čo najviac informácií z nimi vybranej oblasti, ktoré sú „naj“. Napríklad: najväčšie auto, najrýchlejšie auto, najviac hudobných hitov, najväčší počet predaných albumov, najvzdialenejšia hviezda... Nechajte si čas aj na prečítanie zaujímavých informácií pred celou triedou.

03 Vytvorte so žiakmi mobilom komiks

Opýtajte sa žiakov, či radi čítajú komiksy a či by si trúfli na krátku scénku s vtipnou pointou (postačia 3 – 4 obrázky). Požiadajte ich, nech sa rozdelia do štvorčlenných skupín. Úlohou bude mobilom nafotiť jednotlivé naštylizované časti príbehu, ktoré sami „zahrajú“. Tí šikovnejší si určite stiahnu appku na dokreslenie komiksových bublín, do ktorých sa vpíše text. Postačí však aj text napísaný pod fotografiu. Počítajte s tým, že v triede bude ruch a zábava. Posledných 10 minút by malo byť určených na to, aby ste si pozreli vy ako učiteľ komiks každej skupiny.

04 Píšte so žiakmi príbeh ich budúcnosti

Vieme, že dnešné deti chcú zdieľať to, čo prežívajú. Dajme im priestor na to, aby sa zamysleli nad svojimi túžbami a budúcnosťou. Je to skôr aktivita na triednickú hodinu a vhodná pre starších žiakov. Navodte atmosféru: pustite hudbu (Vivaldi alebo Mozart sú dobrou voľbou). Opýtajte sa žiakov, či si vedia predstaviť, že aj ich učitelia mali kedysi 14 – 15 rokov. Môžete povedať, či bolo vtedy vaším snom učiť. Žiaci napíšu, ako vidia sami seba o 10 – 15 rokov. Niektorí sa rozpišu, iní to vybavajú piatimi vetami. Nejde o slohovú prácu, ale o schopnosť precítiť to, kým by som chcel byť. Nevadí, ak text bude ladečný humorne ani ak si svoj text niekto nechá iba pre seba.

05 Kreslite so žiakmi aktívne

Oblúbenou aktivitou na suplovaných hodinách u mladších žiakov je kreslenie. Avšak príkaz: *kreslite si* je asi ten najhorší. Takéto kreslenie vydrží deťom maximálne 10 minút. Porozprávajte sa so žiakmi, po čom túžia, či o niečom snívajú. Najlepšie je v takýchto prípadoch sedieť na koberci (deti veľmi citlivo vnímajú každú neformálnosť a tešia sa z nej). Môžete povedať, o čom ste snívali vy, keď ste boli v ich veku. Rozdajte im papiere s veľkosťou približne A6, ale v tvare štvorca. Potom sa žiaci pokúsia nakresliť svoj sen (môžu ostať kresliť pokojne aj na koberci). Papiere sa potom zlepiť lepiacou páskou k sebe. Buď vytvoríte dlhý pás kresieb a bude z toho „*triedne leporelo snov*“, alebo zlepiť kresby do tvaru veľkého štvorca a bude z toho „*triedny obraz snov*“. Žiaci môžu pred ostatnými okomentovať, čo nakreslili.

Existuje množstvo aktivít, ktorými na suplovanej hodine môžete zaujať. Existujú knihy s relaxačno-pohybovými aktivitami, ktoré sa dajú robiť vonku i v triede. No aktivita sa nestretne s úspechom, ak ako učiteľ nevniesiete do triedy chuť stráviť spolu čas „*iným učením*“.

Stravovanie po francúzsky

O stravovaní vo francúzskych školských jedálňach píše Slovenka žijúca v Paríži a matka troch detí

► Mária DANTHINE-DOPJEROVÁ

„Dieťa by malo jesť už len štyrikrát denne“, povedala mi detská lekárka pri kontrole so štvormesačnou dcérou. Vtedy som pochopila, že vo Francúzsku sa od detstva a po celý život je len štyrikrát do dňa a aj to v presne stanovených hodinách.

Svetlý bod dňa – obed

Podľa odporúčaní Ministerstva vzdelávania má energetické rozloženie jedál počas dňa vyzeráť takto: 20 % celkového energetického prínosu ráno, 40 % na obed, 10 % o štvrtej poobede a 30 % večer. Zároveň má byť jedlo v školských jedálňach chvíľou uvoľnenia, oddychu a komunikácie medzi deťmi. Čas na obed by nemal byť kratší ako 45 minút. V pracovnej sfére obed veľakrát trvá hodinu a pol, a tak si deti zvykajú na to, že čas obeda je príjemným oddychom v strede dňa.

V školskej jedálni sa vo Francúzsku stravuje každý druhý žiak, čo predstavuje asi miliardu jedál ročne. V škôlkach a na prvom stupni základných škôl sú jedálne riadené mestskou správou, od výberu dodávateľa, cez prípravu jedálnych lístkov až po fungovanie jedálne. Buď sa varí priamo v školskej kuchyni, alebo

existuje možnosť centrálnych vývarovní, kde sa jedlá varia a sú distribuované do okolitých škôl. V škole ich už len zohrejú. Mestská rada určuje cenu obeda v jedálni, cena za obed sa počíta podľa koeficientu na základe príjmov v rodine dieťaťa. Na druhom stupni základnej školy a na gymnáziu je cena obedu rovnaká pre všetkých.

Deti si zvykajú na to, že čas obeda je príjemným oddychom v strede dňa.

Moje deti nastúpili do jasli, keď mali rok. Do jasli sme ich odovzdávali naraňajkované, teda po vypití ranej fľaše mlieka. Ich ďalšie jedlo bol obed. Desiata vo francúzskych jasliach, škôlkach ani školách neexistuje.

Princípy stolovania sú dôležité už v detstve

Už v jasliach sa deti učia princípom stolovania s tromi chodmi. Polievky sa vo Francúzsku ako predjedlo nejedia, jedia sa len v zime, väčšinou ako večera. Hneď ako vedia deti narábať

lyžičkou, sedia za stolom a na tanierie sa im servíruje z veľkej misy. Veľmi dôležitá v stravovaní je rozmanitosť, hlavne zeleniny a ovocia. Každý deň buď kúsok mäsa alebo ryby a k tomu ako príloha varená zelenina. Ku každému jedlu kúsok bagety a kúsok syra kvôli kalciumu. Ako dezert ovocie, jogurt či kompót. Pijú len vodu. Od prvého roku vodu z vodovodu. Keďže v Paríži má pitná voda dobrú kvalitu, je vhodná aj pre malé deti a vychovávateľky tvrdia, že je pokladaná za hygienickejšiu ako vodu z umelohmotných plastových fliaš. Vychovávateľky deťom komentujú názvy zeleniny, ovocia, popisujú chute, nútia ich z každého nového jedla a z každej potraviny aspoň ochutnať. Tak už v ranom detstve ochutnajú ananás, jahody, mango, avokádo. V škôlke aj v škole je princíp rovnaký, žiadne malinovsky ani čaje, žiadne desiaty. V niektorých triedach sa doobeda vytvorí chvíľka pre *collation*. Ide o systém, kedy podľa vopred určeného plánu prinesie rodič každého dieťaťa pre celú triedu jablká, hrušky, banány či mandarínky. Učiteľka dá každému dieťaťu štvrt jablka alebo pár mesiačikov mandarínky. Nejde ani tak o zahnanie hladu, ale skôr o atmosféru, o zvykanie si na spoločné zdieľanie jedla.

Jedlo je rituál

V školskej jedálni našich detí nie je vývarovňa, jedlá sa nosia zmrazené od dodávateľskej firmy a škola ich len zohrieva. V súkromnej katolíckej škole je v piatok ako hlavné jedlo ryba.

Desiaty si deti do školy nenosia. Deti vydržia bez jedla od raňajok po obed, a od obeda po večeru. Nepoznám rodičov, ktorí by deťom robili desiaty, tak ako sme to v detstve poznali my. Vo francúzskych rodinách sa večeria väčšinou okolo ôsmej večer. Často opäť predjedlo, hlavné jedlo a dezert. Rovnako ako na obed, aj večer Francúzi trávajú pomerne dlhý čas za stolom. ■

Školská jedáleň – vizitka školy

Ako by mala vyzeráť školská jedáleň?

► Miriam MIKOVÁ, www.mladyzentlmen.sk

► Pred niekoľkými rokmi som navštívila školskú jedáleň v obci Udiča a zažila som veľmi milé prekvapenie. Menšia, čistá, útulná domácka jedáleň, v ktorej nechýbali tácky, servítky, obrusy na stoloch, ikebany, ktoré vytvorili žiaci, podsedáky na stoličkách. Miestnosť bola vymalovaná v prírodných tónoch s oku lahodiacou výzdobou na stenách. Bola to jedáleň, kde by som sa ako žiačka stravovala rada.

V inej školskej jedálni som zažila stoly poumývané tak, že bolo vidieť, kadiaľ prešla handra. Stoly bez obrusov, výzdoby či tácek a servítkov, a najmä bez zdvorilého správania sa personálu. Keďže hlavný chod bol perkelt, pri odovzdaní polievkového taniera pani kuchárka už zďaleka kričala, že lyžicu treba obľízať a nechať si ju na druhé jedlo. V celom priestore vládol chlad, ktorý sa dostal až k ľuďom.

Škola a školský areál by mali slúžiť žiakom na výučbu, no i na praktické zbieranie skúseností. Škola by tiež mala podporovať dobrú výchovu a vyžadovať zdvorilé správanie od žiakov, ako aj od každého zamestnanca. A školská jedáleň nie je výnimkou.

1. Priestor jedálne

– má byť funkčný a vhodný na praktické skúsenosti so stolovaním a spo-

ločenským kontaktom. Stravníci by si mali mať kde umyť alebo dezinfikovať ruky, odložiť tašky, dáždniky a kabáty. Samozrejmosťou by mali byť toalety pre obe pohlavia vybavené toaletnými potrebami. Jedáľenský priestor má byť dostatočne svetlý. Farba stien biela alebo v teplých pastelových tónoch. Kanáriková žltá, chladné tóny zelenej, modrej či kriklavé farby by nemali zbytočne rozrušovať nastavenie stravníkov na príjemne strávený čas so spolužiakmi, kolegami a s jedlom. Podľa veľkosti jedálne volíme výzdobu – obrazy na stenách, záclony na oknách, rastliny. Menej je viac, a preto nemá jedáleň pôsobiť ako *mičurinská záhrada* alebo skladisko harabúrd. Nech nám padne pohľad kamkoľvek, mali by sme vidieť niečo príjemné. Čo sa týka teploty, priestor nemá byť ani chladný, ani prekúrený. Okná by sa mali dať otvoriť so zamedzením prievanu.

2. Jedáľenský stôl a stoličky

– stôl by mal byť dôkladne umytý a utretý, aby na ňom nebolo vidieť kvapky vody, ideálne s obrusom, ktorý visí do každej strany asi tridsať centimetrov. Vítaná je výzdoba stola napríklad žiackymi prácami. Výbornou dekoráciou a skrášlením stola je tiež malá vázička s kvetmi v me-

siacoch, keď kvitnú kvety. Dekorácie by však mali byť nízke, aby stolovníci na seba videli. Podsedáky na stoličkách môžu mať estetickú alebo aj praktickú funkciu – napríklad proti nachladnutiu. Nie sú nevyhnutné, no sú príjemným dekoratívnym sprestrením. Aj v školskej jedálni vedíme žiakov k tomu, aby sa nerozprávali príliš hlasno a neprekrikovali sa, no neupozorňujeme ich, ak sa rozprávajú a nezakazujeme im to. Pri jedle sa rozpráva a v školskej jedálni si každý môže cibriť spoločenskú komunikáciu.

3. Potreby na stolovanie

– tácky, servítky, porcelánové tanier, antikorové príbory, samozrejmosťou by mali byť sklenené poháre. Tácky sa používajú jednak na to, aby sme si na ne poukladali riad, príbory, servítku a pohár, no i na to, aby sme príbory nedávali priamo na stôl, najmä vtedy, ak nepoužívame obrusy.

4. Pravidlá stolovania

V školskej jedálni by sme sa mali správať ako v reštaurácii. Každý stravník, ale i personál jedálne by sa mal vedieť vhodne správať.

- pozdraviť pri vstupe do jedálne,
- používať slová *prosím* a *ďakujem*,
- rozprávať sa počas stolovania so spolustolovníkmi, no nezabúdať aj jesť,
- používať servítku a vedieť s ňou narábať,
- správne si uložiť príbor na tácku (vidličku vľavo od taniera a nôž a lyžicu vpravo od taniera, pohár nad nôž, servítku pod vidličku, kompót nad lyžicu a šalát nad vidličku),
- nerozprávať s plnými ústami, nemľaskať, neobľizovať nôž,
- sadnúť si za stôl a odstúpiť od stola z pravej strany stoličky,
- správne držať príbor. ■

*Miriám Miková je spoluautorkou knihy **Kniha o stolovaní – od pozvania k čarovne prestretému stolu.***

Žiaci v R·A·U

Projektové vyučovanie, *rovesnícke učenie, daltonská metóda, waldorfské školy, vysoko efektívne učenie* podľa Susan Kovalikovej, *Montessori pedagogika, Hejného matematika, Riadené Aktívne Učenie...* Čo majú spoločné? V každom z týchto systémov sa centrom činnosti, ktorá sa odohráva na hodine, stáva žiak. Žiak je ten, ktorý svojou vlastnou činnosťou odhaľuje nové veci, zoznamuje sa so svetom a jeho pravidlami. Báda, číta, skúma, hľadá, pýta sa, triedi, zhromažďuje... je *aktívny*. Na hodine, v škole aj mimo nej. Pozná a rád číta knihy, učí sa orientovať na internete, aktívne komunikuje so svojimi spolužiakmi, s deťmi staršími i mladšími, s vyučujúcimi, s vedením školy, s rodičmi, s dospelými, ktorí sú súčasťou komunity, v ktorej žije. Hovorí, pýta sa, počúva, argumentuje, prezentuje... *spolupracuje*. Učí sa rešpektovať odlišnosť ako prirodzenú súčasť bytia. Spoznáva, že iný názor je niečo, o čom treba diskutovať, nie proti tomu bojovať. V komunikácii so svetom spoznáva sám seba, svoje silné i slabé stránky a nachádza svoje životné poslanie.

Žiak je ten, ktorý koná *samostatne*. Dostáva od nás dospelých *dôveru* a možnosť robiť svoje vlastné rozhodnutia. Učí sa, že robiť chyby je prirodzené a zisťuje, ako sa z každej chyby poučiť. To, že za svoje chyby nie je trestaný, ale hľadá v nich poučenie, ho učí *rozhodovať sa* a preberať za svoje rozhodnutia *zodpovednosť*.

To boli prvé tri zásady R.A.U. Sú dôležité, aby sme deti pripravovali pre 21. storočie. Vek, v ktorom sa čas zrýchľuje, v ktorom je dôležité, aké má kto schopnosti a to, akým je človekom. Nekladme dôraz na to, či deti vedia Archimedov zákon, vzorec benzénu alebo podrobné zloženie bunky. Nechajme ich skúmať a popritom z nich vychovajme empatické osobnosti s pevným životným postojom. ■

► Zuzana a Peter BERO

Potrebuje pozitívne príklady

Často mám pocit, že množstvo ľudí v mojom okolí, počnúc priateľmi a končiac tými, s ktorými sa stretnem raz v živote, iritujem svojím, nazval by som to, pozitívnym postojom k Rómom. Nechápam a ja, žiaľ, nechápem ich. Často ma to v rámci tých nespočetných diskusií rozladzuje a zlostí. Nerozumiem ako to, že nevidia Rómov v rovnakom svetle, ako ich vidím ja. Že nevnímajú, že ich chápanie sveta a správanie sa, je výsledkom generačnej chudoby, iných hodnôt a naštrbenej dôvery, ktorá panuje medzi majoritou a Rómami. Že nevidia, že to nie je problém génov, ale málo podnetného prostredia, ktoré reprodukuje toto správanie sa. Že nevidia, že to, ako rozmyšľame o Rómoch, je vlastne zrkadlom nás samotných, našej ľudskosti. Takéto myšlienky mi bežia hlavou, keď sa zamotám do diskusií o Rómoch. Nemôžem však tvrdiť, že nerád...

Plný emócií som bol aj po nedávnej konfrontácii s istým pánom vo vlaku. Cestovali sme s deťmi z výletu z Košíc. Tie boli plné nových zážitkov, pretože vo svojich 11 rokoch po prvýkrát nielenže videli, ale sa aj viezli vo výtahu a boli ohúrené metropolou, ktorú si pozreli i z veže katedrály. Takéto rozjarené sa vo vlaku rozbehli k voľným miestam na sedenie. No skôr, než sa ich unavené nohy zbavili tiaže tela, vyrútil sa na nich pán, potenciálny spolusediaci s krikom, ako si dovoľujú prisadnúť si bez opýtania, či má voľné. Deti, napoly vystrašené, napoly zahanbené,

sa utiahli a radšej ostali stáť. Snažil som sa ich zastáť, vysvetliť situáciu, ale v tej rýchlej slovnej výmene ostalo mnoho vecí nedopovedaných. Nevieť ako u toho pána, ale vo mne táto situácia pracovala ešte aj o mnoho hodín neskôr. Napadali mi rôzne argumenty, veci, čo som mohol povedať, aby som zmenil jeho názor.

Negatívne skúsenosti iných nemôžem prepísať svojimi rečami. To, čo nám všetkým treba, sú činy a pozitívne príklady.

A vtedy mi to došlo! Uvedomil som si, že do centra diskusie vnášam príliš seba – svoje vnímanie, svoje skúsenosti. No ak chcem byť pochopený, musím najprv ja pochopiť tých druhých. Uvedomil som si, že negatívne skúsenosti iných nemôžem prepísať svojimi rečami. To, čo nám všetkým treba, sú činy a pozitívne príklady. Aj preto som niekoľko svojich detí prihlásil do *Divých makov* – organizácie, ktorá mentoruje nadané rómske deti a pomáha im byť v živote úspešnými. Pozitívne príklady tých, ktorí to skutočne zvládli, potrebujeme my (majorita) i ony, deti.

Takže zhrnuté a podčiarknuté – učím sa, učíme sa. Nie je to fascinujúce? ■

► Erik TOMASCH
Teach for Slovakia

260 Slová obsahujúce a, b, c, d, e, f

a) Nájdite čo najkratšie slovenské slovo, ktoré obsahuje každé z písmen *a, b, c, d, e*. (Môže obsahovať aj ďalšie písmená.)

b) Nájdite čo najkratšie slovenské slovo, ktoré obsahuje každé z písmen *a, b, c, d, e, f*. (Môže obsahovať aj ďalšie.)

261 Záhadná otrava (minidetektívka)

Dve priateľky zašli spolu jedného horúceho letného dňa do kaviarne na kus reči. Obidve popíjali coca-colu. Jedna z nich bola veľmi smädná, takže kým jej priateľka vypila jeden pohár, ona ich stihla vypiť päť. Hoci všetky nápoje boli otrávené, zomrela iba tá z priateľiek, ktorá vypila iba jednu kolu. Tá, ktorá ich vypila päť, prežila bez väčších problémov. Ako je to možné?

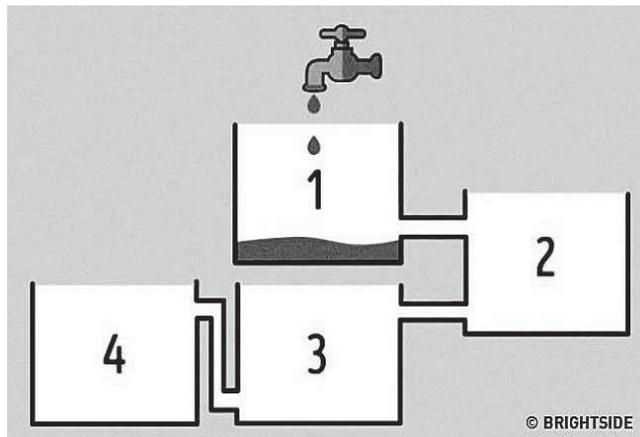
262 Najmenší možný súčet

Peter napísal na papier dve prirodzené čísla. Každú z čísiel od 1 do 9 pritom použil práve raz a nulu nepoužil ani raz. Potom tie dve čísla sčítal. Aký najmenší výsledok mohol dostať?

Príklad: Ak by bol Peter napísal čísla 621948 a 735, dostal by súčet $621948 + 735 = 622683$. Ten je ale pomerne veľký. Keby bol trochu lepšie porozmýšľal, mohol dostať aj oveľa menší súčet. Skúste to!

263 Ktorá nádoba sa naplní ako prvá?

Ak bude z horného kohútika neustále tiecť voda, ktorá z nádob 1 – 4 sa ako prvá naplní až celkom po vrch? ■

Odpoovede a komentáre nájdete na strane 38.

Lepšia Geografia
kompas pre učiteľa

www.lepsiageografia.sk

Aby bolo učenie (sa) spoločným zážitkom

- *bádatelsky orientované vyučovanie*
- *inovatívne návrhy vyučovacích hodín*
- *pokusy, modely a experimenty*
- *interaktívne kvízy a hry*
- *skupinové aktivity*
- *súťaže pre žiakov*
- *projektové zadania*
- *dobré nápady na každú hodinu ...*

Overené učiteľmi

Pridajte sa k viac ako 130 školám s Lepšou geografiou!

Ako na školské rádio

Školské rádio je možno snom nejednej školy, ktorá sa snaží využiť potenciál svojich študentov

► Tibor REPČEK, Evanjelické gymn. J. Tranovského, Lipt. Mikuláš

Milí žiaci, učitelia a rodičia, mám pre vás dobrú správu: všetko potrebné na založenie školského rádia určite máte poruke. Navyše, je to zadarmo! Potrebujete iba čas! Na našej škole sme na to išli takto – ak by som mal výsledok v krátkosti zhrnúť, pozval by som vás na adresu [Rádia EGJT esslm.sk/radio](http://Radio EGJT esslm.sk/radio) (EGJT – Evanjelické gymnázium Juraja Tranovského). Možno ste na základe slova rádio čakali skôr frekvenciu, na ktorej si rádio naladíte. V online dobe, kedy postupne na internet svoj obsah presúvajú aj televízie, by to však bolo zbytočné. Okrem toho, názvom *online playlist* alebo *podcast* by staršia generácia zaručene nerozumela.

Potrebujete **mobil** (používajú ho bežne aj profi rádia), **počítač** (úplne stačí nejaký priemerný notebook) a pripojenie na **internet**. Na mobil nahrávate, na počítači striháte a na internete (presnejšie na webe) počúvate.

Nahrávame

Ak vlastníte mobil s *Androidom* a nahratý zvuk nie je práve najkvalitnejší, pravdepodobne pomôže bezplatná aplikácia *Audio Recorder* od Sony (stiahnete z Google Play). Stačí v nej

nastaviť „Režim: Stereo“ a „Kvalita: Stredne veľká“ (formát AAC). Ak ste majiteľom *iPhonu*, netreba nič inštalovať, pretože mobil od spoločnosti Apple nahráva vo výbornej kvalite s vlastnou aplikáciou.

**Na mobil nahrávate,
na počítači striháte
a na internete počúvate.**

Nech už máte akýkoľvek mobil, nahrávku z neho pošlete minimálne ako prílohu mailom. V *Rádiu EGJT* fungujeme tak, že nahrávky žiaci posielajú mne (učiteľovi), alebo ich rovno spracujú a pošlú hotovú verziu, ktorú umiestnim na internet do *online playlistu*.

V praxi sme zistili, že počas nahrávania je lepšie, ak si na mobile zapneme letový režim, aby záznam nerušil signál alebo prichádzajúci hovor. Aby nahrávka nebola príliš hlasná, odporúčame 15 až 20 cm odstup od mikrofónu pri bežne hlasnom rozprávaní.

No a aby sme všetci mali možnosť kedykoľvek si pripomenúť základné informácie a témy na spracovanie, vytvoril som online dokument cez

Google Dokumenty (docs.google.com) a zdieľal ho so všetkými členmi tímu nášho *Rádia EGJT*. Sú to také spoločné poznámky, do ktorých môžu prispievať všetci pozvaní.

Striháme

Audacity (audacityteam.org) je bezplatný multiplatformový program, ktorý používame na strihanie nahratého materiálu. K nemu ešte (vo Windows) potrebujeme doinštalovať *Lame* a *FFmpeg* (lame.buanzo.org/#lamewindl – s koncovkou *.exe*). Na Youtube (youtube.com) nájdete množstvo videonávodov, ktoré vám prácu s touto aplikáciou priblížia.

Súbor, ktorý potrebujete uložiť na internet, by mal byť vo formáte MP3, pretože tento je široko podporovaný prakticky na akomkoľvek zariadení, ktoré vie prehrať zvuk. Pred uložením vás *Audacity* vyzve na zadanie MP3 metadát (*tagov*). My vyplňame „Meno umelca“ (meno, priezvisko a trieda), „Názov skladby“ (napr. *Otvorenie školského roka*) a „Názov albumu“ (*Rádio EGJT RRRR.MM.DD*). Názov každého súboru by mal mať striktný formát – pomôže to pri archivovaní jednotlivých nahrávok. Príklad: **radio_egjt-2016_10_11-otvorenie_skolskeho_roka.mp3**

Niekedy sa nám stane, že zvuk vo formáte MP3 prehliadač nevie prehrať. Nezistili sme síce prečo, ale pomocou free programu *fre:ac* (freac.org) sme súbor konvertovali a znovu uložili v MP3 formáte. Potom už všetko fungovalo správne.

Pridávame nahrávku na internet

Možno nemáte web školy, ktorý by vám umožnil vytvoriť *online playlist*. To nevadí. Ako bezplatnú alternatívu použite online úložisko *Google Disk* (drive.google.com). Jednoduchou povedané, ak máte *Gmail*, máte aj *Google Disk*. Ide o intuitívne prostredie, ale ak by ste predsa potrebovali pomôcť, *Youtube* (youtube.com) opäť ponúka peknú zbierku videomanuálov.

Na Facebooku si vytvorte stránku ([fb.com/pages/create](https://www.facebook.com/pages/create)) a tam šírte odkazy na nahrávky. Ako prvých do skupiny nezabudnite pozvať členov tímu rádia. U nás to vyzerá takto: [fb.com/radio.egjt](https://www.facebook.com/radio.egjt). Dobrý nápad je aj zdieľať priečinok na *Google Disku*, v ktorom sú uložené všetky nahrávky. Odkaz skrátime pomocou skracovača odkazov (*URL shortener*) ako v.ht, aby bol pre ľudí ľahšie zapamätateľný.

Offline svet je tiež dôležitý

Samozrejme, niet nad konštruktívne osobné stretnutia členov tímu. Aj keď väčšinu vieme vybaviť cez internet, snažíme sa stretávať aspoň raz do týždňa v rámci krúžku. Inak pôsobí, keď si veci povieme priamo, pousmievame sa trochu, prsto taký malý teambuilding...

Som si istý, že aj vy v škole máte uke-

caných žiakov, ktorí často a s radosťou verbálne informujú o dianí okolo seba. Skúste sa ich opýtať, či s vami založia školské rádio. A keď to spolu potiahnete povedzme jeden školský polrok, možno je načase posunúť sa do profesionálnejšej roviny, vytvárať pravidelné rubriky, či začať spolupracovať s lokálnym rádiom.

U nás sa to zlomilo v decembri počas *Dňa otvorených dverí*. Vtedy sme celý tím *Rádia EGJT* behali po škole a snažili sme sa vyspovedať čo najviac žiakov, rodičov a učiteľov. Ja som vlastne iba približne rozdelil úlohy a čakal som na nahrávky. Zároveň som s ešte jedným žiakom prezentoval *Rádio EGJT* ako krúžok nášho gymnázia. Priznávam, že to bol z mojej strany dosť veľký experiment, keďže až toľko voľnosti bežne žiakom nedávam. Výsledok? Na moje obrovské prekvapenie sa nahrávky len tak hrnuli. Raz mi prišiel mail, inokedy sme posielali

priamo z mobilu na mobil (cez *Bluetooth*). Nakoniec, sami si vypočujte, čo všetko sa nám podarilo zaznamenať: esslm.sk/radio

Odvtedy mi v hlave vrtala myšlienka, či by sme sa nemali pozrieť, ako to funguje na profesionálnejšej úrovni. Inšpiráciu sme sa rozhodli nábrať v lokálnom *Rádiu Liptov (radioliptov.sk)*. Napísal som krátky mail, v ktorom som stručne opísal naše rádio a požiadal som o exkurziu. No a keďže tam pracuje jeden náš maturant, ujal sa nás a po krátkom rozhovore si žiaci rovno vyskúšali čítanie správ o počasí. Dokonca im bolo umožnené vytvoriť si krátky príspevok, ktorý potom prečítali do éteru. Vypočujte si zostrih na adrese esslm.sk/radio. Spokojnosť vládla na všetkých stranách, preto plánujeme pravidelnú spoluprácu.

Stačí iba osloviť správnych ľudí a venovať im trochu času. ■

2016/2017

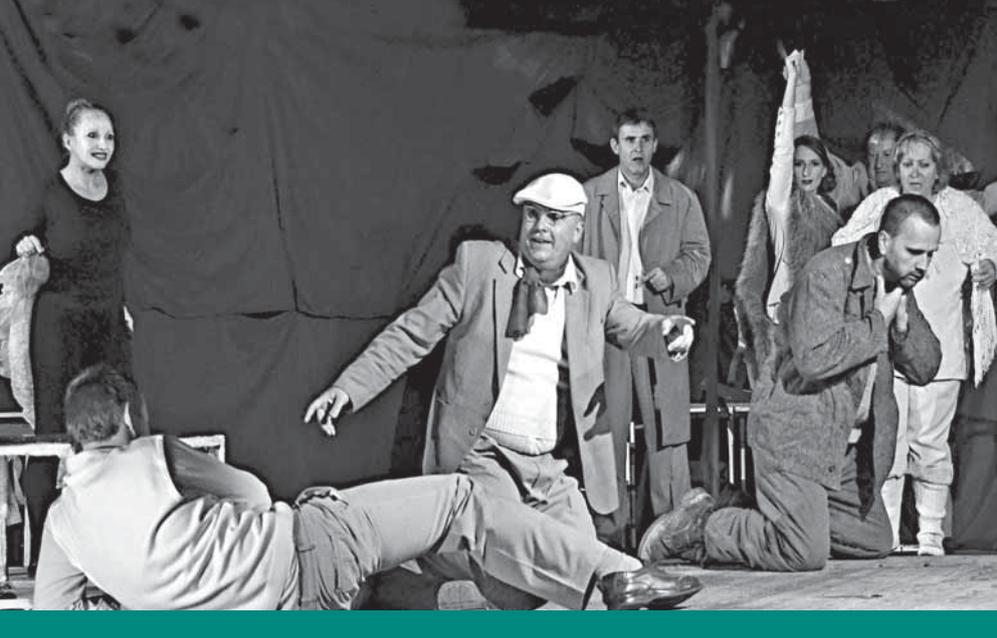
ŠKOLNÉ PRÍRODE

LYŽIARSKÉ VÝCVIKY
PLAVECKÉ KURZY

POZNÁVACIE ZÁJAZDY
ŠKOLSKÉ VÝLETY

SLNIEČKO
cestovná kancelária

mobil: 0907 929 568   tel.: 032 652 19 13   www.ckslniecko.sk

Kým kohút nezaspieva

Aktivity o ľudských právach a slobodách vhodné na 2 – 4 vyuč. hodiny

- Anežka KARĽA MARKOVÁ, ambasádorka a absolventka Teach for Slovakia

Na začiatku prvého stretnutia učiteľ načrtne tému hodiny a pomocou brainstormingu zistí, čo si žiaci predstavujú pod pojmom *ľudské práva a slobody* (LPaS). Učiteľ sa opýta, aké LPaS žiaci poznajú, v akej právnej úprave by ich hľadali. Či je ich dodržiavanie úlohou štátnych, medzinárodných a európskych inštitúcií alebo môže mať sám občan podiel na ich dodržiavaní. Ak áno, akým spôsobom. Tiež, v akých štátnych systémoch sa LPaS popierajú a v ktorých štátoch sveta aj dnes dochádza k ich porušovaniu. Stretnutie bude sprevádzané tromi aktivitami. Pomocou prvej aktivity učiteľ v simulovanej situácii, inšpirovanej divadelnou hrou, poukáže na prípad, kde sú ohrozené a porušované LPaS.

V druhej aktivite sa členovia skupiny pokúsia rozdeliť LPaS v rámci ich štruktúry a následne osvojiť si ich vlastnosti.

Prostredníctvom poslednej aktivity si skupina precvičí pamäť, čoho výsledkom budú nadobudnuté vedomosti o inštitúte *ombudsmana*. Na záver učiteľ zhrnie ostatné inštitúty, na ktorých je možné sa domáhať ochrany LPaS. Učiteľ stretnutie ukončí zhrnutím a zopakovaním nadobudnutých vedomostí.

1. aktivita – divadelná hra

Učiteľ žiakom predostrie situáciu inšpirovanú divadelnou hrou Ivana Bukovčana *Kým kohút nezaspieva*. Túto situáciu nasimuluje tak, akoby sa v nej samotní žiaci nachádzali. Skupina sa musí s danou situáciou vyrovnáť sama a rozhodnúť sa, ako ju bude riešiť. Je dôležité, aby učiteľ neprezradil záver hry autora skôr, ako sa skupina rozhodne. Potom učiteľ čle-

Cieľom tejto aktivity je uvedomiť si, že ľudské práva a slobody sa týkajú tých najdôležitejších aspektov života, často samotného života, a preto je ich ochrana dôležitá.

nov skupiny vyzve, aby sa zamysleli nad otázkami:

- Existuje východisko, ktoré by bolo jediné správne alebo najsprávnejšie v tejto situácii?
- Aké ľudské práva v tomto prípade boli porušené?

- Ak by ste sa rozhodli pre riešenie situácie formou obetovania jedného z vás, pre koho by ste sa rozhodli a podľa akých kritérií by ste ho vybrali?

- Ako z tejto situácie môžete vyjsť tak, aby ste svojím rozhodnutím prispeli k dodržiavaniu LPaS? Je to vôbec možné?

Komentár k divadelnej hre: Kým kohút nezaspieva.

Dej tejto hry sa odohráva v slovenskej dedine počas novembrovej noci 1944. Nemecký vojak bol zabitý neznámym páchatelom. Zadržaní boli desiaty nič netušiaci občania dediny, ktorí porušili zákaz vychádzania. Všetkých na príkaz nemeckého veliteľa zatvorili do pivnice rodinného domu a dali im ultimátum: „*Buď zomriete všetci, alebo len jeden a deviaty ostanú žiť, ale kto bude ten jeden, rozhodnete vy sami. Máte čas iba do svitania!*“

Cieľom tejto aktivity je uvedomiť si, že LPaS sa týkajú tých najdôležitejších aspektov života, často samotného života, a preto je ich ochrana dôležitá. V minulosti LPaS často neboli dodržiavané ani na Slovensku. Ale riešením tohto problému môže byť snaha o zachovanie ľudskosti, podobne, ako to vidíme aj v diele Ivana Bukovčana. „*Proti násiliu má človek iba jednu šancu – ostať človekom! Nestáť sa handrou. Zachovať si dôstojnosť a svoju ľudskú tvár.*“

Tulák, ktorý vyslovil túto vetu bol zabitý – podrezaný britvou holiča, jedného zo spoluväzňov, ktorý nezvládol psychický tlak a pravdivé slová tohto hrdinu a následkom toho vyhasol zbytočne život. Ostatní v pivnici nepriamo, psychickým tlakom, donútili holiča, aby vzal na seba zodpovednosť za to, čo spáchal tak, že bude ten jeden, ktorého si žiadajú.

Táto situácia sa môže zdať vyhrotená, no možno práve na nej môžeme reflektovať dôležitosť LPaS a náš podiel na ich dodržiavaní.

2. aktivita – rozdelenie LPaS

Účelom nasledujúcej aktivity je ozrejmiť skupine, čo patrí medzi LPaS a ako ich zaradujeme do jednotlivých generácií.

Členovia skupiny sa rozdelia do troch podskupín, každá podskupina bude predstavovať jednu generáciu LPaS. Učiteľ každej podskupine vysvetlí základnú teóriu o danej generácii a potom celej skupine prečíta pomešané LPaS. Úlohou podskupín bude zapísať do svojej generácie LPaS, o ktorých sa domnievajú, že tam podľa predchádzajúceho výkladu patria. Výsledkom aktivity bude presné zaradenie práv do troch kategórií – generácií.

Potom učiteľ predstaví členom skupiny vlastnosti LPaS. Napíše na tabuľu štyri základné vlastnosti LPaS a pokúsi sa podnietiť skupinu, aby sama prišla na to, čo ktorá vlastnosť znamená.

Komentár ku rozdeleniu LPaS do generácií a vlastností LPaS.

Prvá generácia ľudských práv zahŕňa občianske a politické práva. Sú to práva, ktoré sa týkajú slobody jednotlivca a jeho účasti na politickom živote. Dodržiavanie občianskych práv štát zabezpečí najmä tým, že nebude jednotlivca v týchto právach obmedzovať. Do prvej generácie ľudských práv patria napríklad:

Občianske práva:

- ▶ právo na život,
- ▶ právo na súkromie,
- ▶ sloboda pohybu a pobytu,
- ▶ sloboda myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery.

Politické práva:

- ▶ sloboda prejavu,
- ▶ právo zhromažďovať sa,
- ▶ volebné právo,
- ▶ právo na odpor.

Druhú generáciu ľudských práv tvoria hospodárske, sociálne a kultúrne práva. Tieto práva sa týkajú rovna-

kých podmienok a rovnakého zaobchádzania a súvisia s realizáciou ekonomických a sociálnych úloh štátu.

Hospodárske práva:

- ▶ právo na slobodnú voľbu povolania,
- ▶ právo na štrajk.

Sociálne práva:

- ▶ právo na ochranu zdravia,
- ▶ právo na osobitnú ochranu manželstva, rodičovstva a rodiny.

Kultúrne práva:

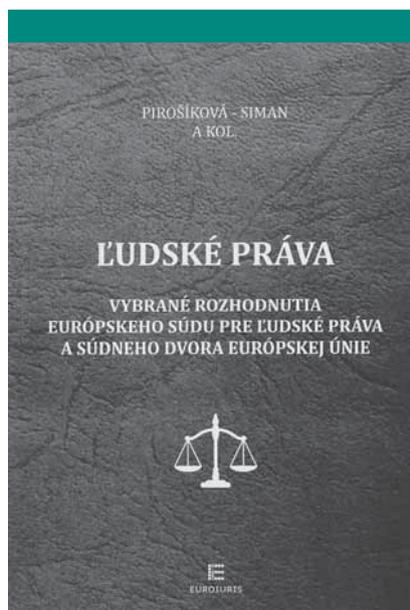
- ▶ právo na vzdelanie,
- ▶ právo na zákonnú ochranu tvorivej duševnej činnosti.

Tretia generácia ľudských práv predstavuje práva, ktoré prekračujú rámec prvej a druhej generácie a zahŕňa pomerne široký okruh práv, ktoré možno charakterizovať ako práva solidarity. Sú to napríklad:

- ▶ právo na mier,
- ▶ právo na priaznivé životné prostredie,
- ▶ práva národnostných a etnických menšín,
- ▶ právo na prístup ku kultúrnemu dedičstvu.

Vlastnosti ľudských práv a slobôd:

- ▶ sú neodňateľné,
- ▶ sú nescudziteľné,

- ▶ sú nezrušiteľné,
- ▶ sú nepremlčateľné.

3. aktivita – ombudsman

V tejto aktivite sa priblíži skupine inštitút *ombudsmana* pomocou *skúšky pamäti*. Učiteľ prečíta nahlas celý čl. 151a Ústavy Slovenskej republiky a skupina rozdelená do dvoch podskupín sa bude snažiť zapísať všetky informácie, ktoré si o pojme *ombudsman* zapamätala z prečítaného článku. Spísané informácie podskupiny prečítajú, overí sa ich správnosť a vyhodnotí sa skupina, ktorá si zapamätala viac. Učiteľ im potom priblíži právnu úpravu LPaS v 2. hlave Ústavy Slovenskej republiky, stručne spomenie aj *Európsky dohovor o ochrane LPaS*, a tiež sídlo a význam *Európskeho súdu pre ľudské práva*, prípadne iné inštitúty ochrany LPaS.

Komentár k inštitútu ombudsmana a ostatných inštitútov ochrany LPaS.

Inštitút ombudsmana upravuje *Článok 151a Ústavy Slovenskej republiky*. Európsky dohovor o LPaS zabezpečuje ochranu LPaS v štátoch EÚ. Rešpektovanie tohto dohovoru zabezpečuje *Európsky súd pre ľudské práva* so sídlom v Štrasburgu, na ktorý sa možno po vyčerpaní vnútroštátnych prostriedkov obrátiť v prípade porušenia svojich základných práv a slobôd garantovaných dohovorom.

Ďalším inštitútom ochrany LPaS je *Európsky ombudsman*, do ktorého kompetencií patrí prijímanie sťažností od občanov EÚ v prípade nesprávneho postupu orgánov, úradov alebo inštitúcii EÚ.

Zhrnutie témy

Výsledkom tejto hodiny by mal byť získaný prehľad v oblasti LPaS, uvedomenie si dôležitosti a významu samotných LPaS a dôsledky ich nedodržiavania. Prehľad v inštitútoch ochraňujúcich LPaS a spôsobu ich ochrany, ako aj osvojenie si zodpovednosti každého jedného z nás pri ich dodržiavaní. ■

On the Tip of the Tongue

Did you know? To “have a silver tongue” means to be eloquent and persuasive in speaking

► Autumn SIEGEL, Slovenská komora angličtinárov

For all the resources on EFL pronunciation on bookshelves everywhere, it still intimidates teachers native and non-native alike. As professionals, however, we should use every tool in the toolbox to give learners maximum value, so let me make the case for a pronunciation focus: one, it’s way more interesting than you probably think, and two: you have the potential to help address underlying issues in your students which go beyond their English.

The Spark

If you need a little push to get the ball rolling, challenge yourself to watch *Vox Media’s short video* (bit.ly/2iCNu6I) with sparking my genuine interest in exploring the mechanics of speech so as to give my students actionable feedback. The web journalists speak at lightning speed, but concisely and engagingly explain several features of the New York City accent; they even include a diagram of the tongue’s position for several vowel sounds. If you decide to use this with advanced students, maybe launch into a quiz on irregular possessives (Sanders’) or discuss various dialects within Slovak and how

these have been represented in popular media. See the value now?

Keep an Ear Out

Teachers already keep an eye out for any evidence of learning abilities or family problems students might face, but as a language teacher, you are also in a unique position to “keep an ear out” for any undiagnosed speech and language issues—and to

---

You have the potential to help address underlying issues in your students which go beyond English lessons.

---

seek out the relevant help from a licensed speech and language pathologist (SLP), also known as a speech therapist (logopéd). For a soft intro, check out the resources below.

Slavic Accent Reduction

www.slavicaccentreduction.com/speech-conditions.html

This was just one page I found by an

SLP who now works at the intersection of that field and EFL. The site is for a business—a special software as well as individual pronunciation consultations, neither of which I have tried—but if you click around to the ‘Speech Conditions’ page, you’ll find info on stuttering, lisping, uptalk, volume control, and speech rate: all issues that even adults may discover in their speech once they commit to improving pronunciation. Each of those conditions has its own follow-up page with concise descriptions.

For any teachers looking to switch into a more scientific field but still build upon their current basis in education and language, reading the founder’s story may prove inspirational.

Friendship Circle

www.friendshipcircle.org/blog/2013/05/28/10-ways-a-speech-language-pathologist-can-help-your-child

Here you will find a collection of threads and resources for special needs. One article details the range of issues SLPs are trained to address, from speech formation to hearing loss and deafness to autism to motor skill developmental delays. One that could benefit nearly everyone? Making judgments about what language and gestures to use in various scenarios to best facilitate understanding.

Slovenská asociácia logopédov

www.sal.sk

This site links to resources and contacts to practicing SLPs throughout Slovakia.

Happy Teaching! ■

Návrat na zámok po sedemdesiatich rokoch

Grófa Manneru komunisti vyhnali z vlastného zámku a po smrti v tábore odmietli pochovať. Telo sa podarilo nájsť vďaka odkazu na papieriku a preniesť ho do hrobky až po páde režimu.

► Michal ROLKO, Post Bellum

Rakúsky šľachtický rod Mannerovcov žil od 18. storočia v českej obci Bohdalice. Spravovali rodinný zámok a hospodárstvo a vždy sa cítili byť československými občanmi. Začiatkom 20. storočia v zámku žil gróf Arnošt Manner s manželkou Viktóriou a synmi Ernestom, Wolfgangom a Michaelom. V roku 1918 gróf Arnošt prijal do zámockého záhradníctva 14-ročného Františka Havránka s chudobnej rodiny. Keďže sa chlapcovi darilo, poslal ho na vlastné náklady študovať a neskôr ho zamestnal ako hlavného zámockého záhradníka. Rodiny Mannerovcov a Havránkovcov si boli napriek sociálnym rozdielom blízke. Prežili v Bohdaliach obdobie Československa, Protektorátu aj 2. svetovej vojny.

Šľachtici v komunizme

Šľachtická história rakúskeho rodu sa ale nehodila do po vojnového komunistického, beztriedneho štátu. V máji 1945 do zámku vtrhli sovietski vojaci s miestnymi revolučnými gardami.

„My sme boli v kryte, ale videli sme tú spúšť. Všetko bolo vyhádzané von. Grófkke Viktórii, vtedy už vdove, prideliť po razi jednú miestnosť, kde sa dovtedy žehlilo, jeden stolík, posť a nič viac, za deň prišla o všetko,“ spomína Marie Kramárová dodnes žijúca dcéra záhradníka Františka Havránka. Michael odišiel tesne pred konfiškáciou do Rakúska, no 58-ročný Wolfgang nechcel utekať z vlastného sídla. Zatkli ho a odviekli do tábora vo Vyškove. V januári 1946 ho našli ležať mŕtveho v miestnom potoku. Do 24 hodín mal byť pochovaný v masovom hrobe s ostatnými nemeckými vojakmi. Správca cintorína však kontaktoval Františka Havránka a prosil ho o dôstojnejšie pochovanie. Akcia mala prebehnúť tajne. Františkovi sa podarilo zohnať cí-

Viac o tomto príbehu nájdete na <http://www.pametaroda.cz/story/kramarova-marie-1937-4060>

POST BELLUM je nezisková organizácia, ktorá dokumentuje príbehy pamätníkov dôležitých historických udalostí 20. storočia a snaží sa, aby sa o týchto príbehoch dozvedela širšia verejnosť.

Kolektivizácia

Cieľom komunistov bolo ovládnuť vidiek a poľnohospodársky sektor a získať tak kontrolu nad výrobou a distribúciou potravín. 23. februára 1949 prijalo Národné zhromaždenie zákon *O jednotných poľnohospodárskych družstvách*. Začala kolektivizácia, ktorá až na malé výnimky znamenala likvidáciu akéhokoľvek súkromného poľnohospodárstva. Masívna kampaň vyzývajúcá poľnohospodárov k zakladaniu JRD sa nestrela s ohlasom, a tak začali poľnohospodárov do vstupu nútiť. Veľkou prekážkou pri ovládnutí vidieka bola ekonomicky sebestačná vrstva stredných a bohatých sedliakov. Mali veľmi silný vzťah k pôde, ktorú často ich rodiny obrábali niekoľko storočí. Títo ľudia boli vyhánaní zo svojich statkov, vystahovaní a presídľovaní na opačný koniec republiky. Súčasťou represie bolo tiež posielanie *kulakov* do pracovných táborov a do tzv. *vojenských technických jednotiek*.

novú rakvu a usporiadať cirkevný pohreb. Do kostola ale vtrhla Národná bezpečnosť s rozkazom na rozpustenie zhromaždenia. Wolfgang vraj ako Rakúšan nemal právo na dôstojný pohreb.

František v poslednej chvíli narychlo zorganizoval pochovanie Wolfganga na tajné miesto neďaleko starej vŕby a polohu si zaznačil na kúsok papiera. Keď rozprával manželke, kde telo uložil, vypočula si rozhovor ich 8-ročná dcéra Marie. „Prosil ma, aby som o tom nikdy nikde nehovorila.“ Františka Havránka kvôli lojalite voči Mannerovcom časť miestnych označila za kolaboranta. Napriek tomu, že majetok Michael Manner Havránkovi pred útekem daroval, od štátu si ho musel ako živnostník prenajímať za poplatok a neskôr mu bol zabraný. Odmietol vstúpiť do JRD, za čo ho čakali razi bezpečnosti aj snaha vystahovať celú rodinu do pohraničia.

Marie Kramárová vyštudovala Pedagogickú fakultu v Brne a po škole sa vydala na Slovensko. Celý život pracovala ako učiteľka v základnej škole vo Vrútkach a v Martine. Jej otec sa doby vhodnej na prenesenie pozostatkov grófa nedožil. Podarilo sa to až Marii, ktorá vďaka otcovmu zápisu na kúsok papiera miesto vypátrala a nechala preniesť grófove pozostatky do hrobky v roku 2015, 70 rokov po jeho smrti. ■

Neformálne aktívne vzdelávanie

Čo robiť, aby malo neformálne vzdelávanie zmysel?

► Tomáš PIVARČI, Janka RAGANOVÁ, Fakulta prírodných vied UMB, Banská Bystrica

Fyzikálne poznanie detí a mládeže sa rozvíja najmä na hodinách fyziky, ale v ostatných rokoch sa výrazne zvyšuje aj význam mimoškolského čiže neformálneho vzdelávania. Aktivity ako *Noc výskumníkov*, *Týždeň vedy* alebo *Vedecská hračka* predstavujú príležitosť neformálneho fyzikálneho vzdelávania nielen žiakov základných a stredných škôl, ale aj širokej verejnosti. Dlhoročné skúsenosti s neformálnym vzdelávaním a naša zvedavosť nás viedli k tomu, aby sme v rámci minuloročnej *Noci výskumníkov* v Banskej Bystrici uskutočnili malý prieskum o význame tohto podujatia.

Dôležitá je aktívna práca učiteľa

Výsledky prieskumu ukázali, že väčšina návštevníkov prišla na *Noc výskumníkov* cielene, so zámerom vidieť a dozvedieť sa niečo nové, vyskúšať si zaujímavé pokusy či zabaviť sa. Druhou veľkou skupinou, boli žiaci základných a stredných škôl. Medzi ich odpoveďami na otázku *Prečo ste prišli na Noc výskumníkov?* sa vyskytovali odpovede: „*Z donútenia*“ a „*Museli sme.*“ Takéto odpovede nás vedú k zamysleniu: Prečo niekto pociťuje, že *musí ísť* na takúto akciu? Neformálne vzdelávanie je potrebné realizovať pravidelne. Zároveň je ale potrebné účasť žiakov na podujatiach cielene viesť aj zo strany učiteľa. Ako by mohla vyzerat' aktívna práca učiteľa pred, počas a po účasti na aktivite? Vzdelávacie akcie, občasná nesprávne nazývané aj výlety, by mali mať jasný zámer, pretože:

1. Ak plánujem, viem, čo chcem

Skúsení učitelia vedia, že už v auguste je potrebné začať s plánovaním

školského roka. Viete o dobrých akciách, na ktoré chcete svojich žiakov zobrať? Viete o ľuďoch, ktorí majú vašim žiakom čo ponúknuť? Chcete vyskúšať novú vyučovaciu metódu? Všetky vaše predstavy, návrhy by ste mali zapracovať do vášho plánu už v auguste.

Pri neformálnom vzdelávaní v oblasti fyziky sú zaujímavé už spomenuté akcie ako diskusie s vedcami na školách, návšteva centra vedeckého poznávania, CERN-u a pod.

Ako by mohla vyzerat' aktívna práca učiteľa pred, počas a po účasti na aktivite?

2. Keď viem, ako to u nás funguje, ide mi to rýchlejšie

Každá škola má vlastnú kultúru, ktorá je špecifická tým, ako sa v nej dejú určité procesy. V niektorých školách majú smernicu o exkurziách a výletoch. Ak máte takúto smernicu, tak v nej je všetko zadefinované. Pri ústnom dohovore môžu byť niektoré

veci nejasné a môže dôjsť k problémom. Preto by sme vám odporučili, aby ste zistili, či takúto internú smernicu máte alebo si dobre vydiskutovali s vedením školy plánovanú akciu.

3. Je to predsa pre žiakov

Učiteľ v dostatočnom predstihu zistí všetky informácie o akciách, na ktoré by svojich žiakov rád zobral. Osloví žiakov, ktoré z nich by chceli navštíviť, a dá priestor pre žiacke návrhy a paralelne informuje aj rodičov. Keďže vzdelávaciu akciu plánujete cielene pre to, aby sa žiaci niečo nové naučili, je dôležité s nimi diskutovať o účele akcie, čo im akcia prinesie, čo sa od nich očakáva po akcii a nechať ich rozhodnúť, či sa zúčastnia. Dôležité je si uvedomiť, že na vzdelávaciu akciu nemusí ísť každý žiak. No ani v žiadnom prípade žiakov netrešme neúčastou na neformálnom vzdelávaní za to, že napríklad nezotrelí tabuľu.

4. Vyhodnotenie je dôležité nielen pre žiakov

To, či bola akcia úspešná, vieme posúdiť len na základe vyhodnotenia. Vyhodnotenie sa môže niesť vo viacerých rovinách, ale nás najviac zaujíma to, aký dosah mala akcia na každého jedného žiaka, ktorý sa akcie zúčastnil. Odporúčame učiteľom, aby si dopredu premysleli, ako akciu vyhodnotia a ako zistia, či bola úspešná. Po účasti na vzdelávacej akcii je potrebné sa cielene na hodinách vrátiť k tomu, čo žiaci zažili, čo sa dozvedeli a prípadné nezrovnalosti si ujasniť. Spoločným zámerom neformálneho a formálneho vzdelávania je rozvoj žiaka. Žiaci majú možnosť presunúť svoje učenie do iného ako len školského, prípadne domáceho prostredia, čo je určite pre väčšinu žiakov zaujímavé a motivujúce. Príprava, realizácia a vyhodnotenie neformálneho vzdelávania so sebou prináša aj množstvo práce navyše, ak to učiteľ robí zodpovedne. Ale *Fíha! – Aha! efekt* a radosť žiakov z poznania je dôvod, prečo to robíme. ■

Príprava do prímy

Orbis Pictus Istopolitana

Pracovné zošity sú zamerané na prípravu na prijímacie skúšky do prímy z predmetov matematika a slovenský jazyk a literatúra. Môžu však slúžiť aj ako doplnkový pracovný zošit pre piatakov.

zo slovenského jazyka a literatúry

z matematiky

Každý pracovný zošit má **dve časti**:

1. **časť** obsahuje opakovanie učiva v tematických okruhoch,
2. **časť** predstavuje 6 autentických testov, ktoré boli súčasťou prijímacích konaní na rôznych 8-ročných gymnáziách

Zošity obsahujú rôzne **typy úloh**:

- ▶ otvorené úlohy,
- ▶ úlohy s výberom jednej správnej odpovede,
- ▶ úlohy s výberom viacerých správnych odpovedí.

Úlohy preverujú nielen vedomosti a zručnosti, ale aj finančnú gramotnosť a čitateľskú gramotnosť a ďalšie kľúčové kompetencie.

Riešenia a ich vysvetlenia nájdete v samostatných tituloch. Sú určené učiteľom, ale aj rodičom či starým rodičom, ktorí budú budúcim primanom pomáhať pri príprave na skúšky.

www.orbispictus.sk

Inzercia

Matematický klokan

oslavujeme dvadsiatku

Hľadáme prvých klokanistov

Na Slovensku klokaníme už od roku 1997. Doteraz súťažilo 1 260 400 žiakov z 22 699 škôl. **Ak poznáte klokanistov – učiteľa, rodičov, kamarátov, úspešných ľudí, ktorí kedysi súťažili, dajte nám o nich vedieť.**

Nie ste to náhodou aj vy 😊?

Napište nám na adresu: klokan@talentida.sk

Na fotografii je bývalá klokanistka Martina, dnes výtvarníčka, autorka návrhov plagátov a diplomov Klokana.

Máte v triede tvorivých žiakov?

Dokáže vaša trieda vytvoriť niečo originálne (pozdrav, básničku, fotku, maľbu, video...) k 20. narodeninám Klokana? Spomedzi tried, ktoré Klokana potešia, vyžrebujeme tri, ktorým pošleme darčeky.

Tento rok klokaníme 20. marca
Pridáte sa aj s vašou triedou?

Inzercia

Z Fínska až do rozprávky

Zaujímavé webové stránky nielen pre učiteľov

► Peter FARÁRIK

Prečo sa Fínom na školách podarilo to, čo sa u nás nedarí už niekoľké desaťročie? Ak ste už kdesi počuli slovo "hygge" a zaujíma vás, čo presne znamená, ste na správnej webovej adrese. Zaujímavý je aj posun od nastávajúcej priemyselnej revolúcie k etickým problémom, ktoré prináša. Dočítate sa, že matematika a rozprávka môžu mať spoločné viac, ako by sa zdalo. A pre dejepisárov tu máme tiež niečo, čím sa dá okoreniť všedná hodina.

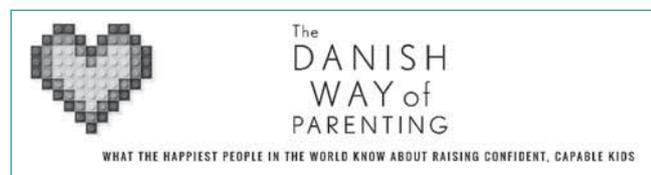
⇒ www.hundred.org/en

Fíni vytvorili jeden z najinšpiratívnejších vzdelávacích systémov na svete, napriek tomu ho stále vylepšujú. V roku 2015 boli **fínske školy** pozvané zapojiť sa do projektu, v ktorom navrhnu, odskúšajú a na záver vyhodnotia svoj vzdelávací experiment (inováciu). Prihlásilo sa viac ako 700 škôl a vybraných 100 projektov môžete sledovať na hore uvedenej webstránke. Časom pribudnú opisy 100 inšpiratívnych projektov zo sveta. Projekt sa oplatí spoznať bližšie, veď práve zmeny zdola a inšpirácie od kolegov nás najviac posúvajú vpred.

⇒ www.thedanishway.com

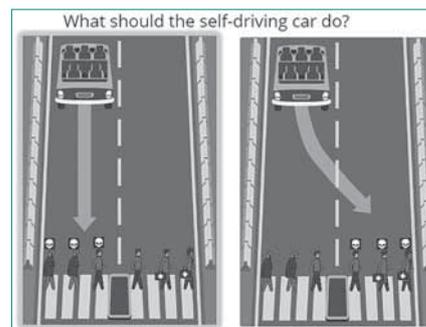
Ak by nebolo Brexitu a Trumpa, slovom roka vo Veľkej Británii by bolo dánske *hygge*. Ťažko definovateľný pojem (slovenský článok, ktorý ho bližšie vysvetľuje, nájdete na bit.ly/cojehygge) zastrešuje **dánsky životný štýl**, spôsob života a nazerania na svet. Ako učiteľov a rodičov nás mô-

že zaujímať to, ako sa *hygge* prejavuje vo výchove a rodičovstve Dánov. Na webstránke *The Danish Way of Parenting* nájdete stovky článkov na rôznorodé témy týkajúce sa dánskeho školstva, výchovy, vzdelávania a rodinného života. Je to poučné a zároveň aj príjemné čítanie.

⇒ www.moralmachine.mit.edu

Súčasťou riadiaceho systému tzv. *autonómnych áut*, ktoré ovláda počítač a nie ľudský vodič, bude aj algoritmus, ktorý mu napomôže rozhodnúť sa pri kolíznych situáciách. Praktická otázka najvhodnejšieho riešenia dopravnej situácie môže byť

zároveň aj etickým problémom. Predstavte si, že auto zlyhá a brzdy a rúti sa na ostrovček plný ľudí, čakajúcich na električku. Pri náraze môže niekoľko z nich zahnúť, no vodičovi sa vďaka

airbagom pravdepodobne nič nestane. Druhou možnosťou je nasmerovanie auta do betónovej bariéry na opačnej strane cesty, no hrozí, že vodič zahynie alebo utrpí vážne zranenia (bit.ly/moralmach). Vedci z MIT vytvorili stránku *Moral Machine*, ktorá formou simulácií modeluje rôzne dopravné kolízie a hľadá **riešenia etických problémov** – koho by bolo „výhodnejšie“ v danej situácii obetovať. Téma je vhodnou na diskusiu o morálnych dilemách budúcnosti a jednotlivé úlohy z *Moral Machine* sa môžu stať zaujímavou súčasťou etickej výchovy.

⇒ www.marves.net

Matematika a rozprávky? Prečo nie! Pozrite si webstránku českého učiteľa Mareka Veselého, ktorý vymyslel a zozbieral desiatky **matematických slovných úloh**, ktoré obliekol **do rozprávkového šatu**. Deti v nich pomáhajú Snehuľienke vypočítať priemernú výšku trpaslíkov, čertom radia, ako lepšie prikladať do kotla, hľadajú zlato na ostrove pokladov a podobne. Príbehy sú vtipné, zábavné a rozvíjajú matematické schopnosti žiakov. Stránku si zamilujete o to viac, že obsahuje aj fyzikálne detektívky.

⇒ dejiny.ceskatelevize.cz

Animovaný seriál ČT o českých dejinách vznikol už v rokoch 2010 až 2012. Pozostáva celkovo zo 111 cca 3-minútových častí, ktoré divákov správajú dejinami **od praveku až po koniec 20. storočia**. Na webstránke sú dostupné nielen

videá, ale aj interaktívne hry a vedomostné kvízy. ■

Konferencia

Učíme pre život

17. 3. 2017 – 19. 3. 2017, Poprad
www.indicia.sk

Témou 9. ročníka trojdňovej konferencie je podpora. Podporíme hľadanie tej správnej cesty pre jednotlivé školy a ich učiteľov. Viac informácií o podujatí nájdete nižšie.

Konferencia

Konferencia slovenčinárov

23. 3. – 24. 3. 2017, Považská Bystrica
www.saus2002.sk

Každoročná dvojdnová konferencia učiteľov slovenčiny sa tento rok uskutoční už 8-krát. Viac informácií o podujatí nájdete v rubrike Vieme o všetkom na strane 36.

Žiacka súťaž

Matematický klokan

20. 3. 2017, SR
www.matematickyklokan.sk

Najväčšia medzinárodná matematická súťaž na svete sa opäť hlási o slovo. Klokaniť sa bude 20. marca 2017, prihlásiť sa treba do 10. februára!

Výstava

Čo sa rozbilo v prešpor-ských domácnostiach?

13. 12. 2016 – 30. 4. 2017, Bratislava

Múzeum dejín mesta v Starej radnici pripravilo výstavu, ktorá zachytáva nálezy skla na území Bratislavy od 12. storočia. K výstave sú pripravené sprievodné podujatia – odborné lektorské výklady.

Divadlo

Malý princ

21. 2. a 28. 2. 2017, Banská Bystrica
www.divadlozpasaze.sk

Divadlo z pasáže prináša divákovi inscenáciu *Malý princ* – rozprávka pre dospelých, ktorá je vhodná aj pre deti od 10 rokov. A pre obe cieľové skupiny má zásadné poslanstvo.

Diskusia

Voices – Mladí a podnikaví

7. 2. 2017, Trenčín
www.voices.sk

Príďte sa porozprávať s chalanmi, ktorí nedávno maturovali, ale už dokázali všeličo vlastné uviesť do života. Čo sa museli naučiť a kde sa vzdelávali? Vstup je voľný.

Zaslúžia si podporu!

POZVÁNKA NA KONFERENCIU

Učitelia i žiaci si zaslúžia podporu. No tiež ju i veľmi potrebujú. Pre budúcnosť vzdelávania na Slovensku je najlepšou stratégiou podporovať tých, ktorí sa vzdelávaniu venujú. Práve o tom budeme hovoriť na konferencii **Učíme pre život 2017**. K tomu pridáme celú hľbu nápadov, ktoré budete môcť využiť na svojich hodinách. Neviete, čo je *ÚDiF*? Príďte sa pozrieť na vedeckú show *Úžasného Divadla Fyziky z Brna!* Viete si predstaviť, že budete mať v škole televízne a rozhlasové štúdio? Žiaci z Košíc nás priamo na konferencii naučia, ako sa to všetko robí. Trápite sa niekedy, ako naučiť žiakov odlišit' spoľahlivé informácie od dezinformácií? Je to niekedy ťažké aj pre vás? Študenti politológie z Brna ponúkajú na to manuál. Michal ešte nemá 30 rokov, spieva hip-hop, číta odbor-

nú literatúru v angličtine a organizuje *cezhraničné* projekty pre učiteľov. Vraví, že hip-hop je aj formou občianskej angažovanosti a že youtuberi môžu byť naši spojenci vo vzdelávaní. Alebo chcete radšej diskutovať s tvorcami *Učiaceho sa Slovenska*?

Konferencia *Učíme pre život* sa koná už tradične v hoteli Satel v Poprade 17. až 19. marca. Prihlásiť sa môžete do 28. februára, no počet miest je obmedzený, tak radšej neváhajte! Cena (120 €) zahŕňa konferenčný poplatok, ubytovanie a stravu počas celej konferencie.

Viac sa dozviete na www.indicia.sk/ucime-pre-zivot-2017/. Novinky sledujte aj na našom facebooku www.facebook.com/indicia.sk

► Martin KRÍŽ

Čo robí Paríž Parížom?

„Iné mestá sú mestá, Paríž ale je svet sám o sebe.“ Karol V.

► Barbora BABICOVÁ

Paríž je mestom módy, svetiel, parfumu, umelcov a romantiky. Paríž je však aj mestom malebných zákutí a malých romantických múzeí, ktoré čakajú na objavenie.

Na návšteve u Victora Huga

Ak patríte medzi milovníkov múzeí a umenia, vaše kroky budú pravdepodobne smerovať k sklenenej pyramíde Louvru a najväčšej zbierke umeleckých pokladov. Najkrajšie Degasove baleríny a diela impresionistov, však ukrýva stará železničná stanica na brehu Seiny, ktorá dnes hostí *Musée d'Orsay*. Ak ste dušou romantici, zablúďte však radšej do malých múzeí, ktoré vás ovanú svojou atmosférou a pričaria vám pocit skutočného *la vie en rose*. Medzi takéto miesta patrí dom spisovateľa Victora Huga, ktorý stojí na súmernom námestí *Place de Vosges* v židovskej štvrti Marais. Na dvoch podlažiach sa môžete prechádzať miestnosťami, v ktorých autor žil a tvoril *Bedárov* či príbeh o Qasimodovi. O ulicu ďalej stojí múzeum dejín Paríža s názvom *Carnavalet*. V jeho prepracovaných, bezplatných expozíciách môžete vychutnávať všetky podoby mesta od jeho založenia, cez stredovek, obdobie Veľkej francúzskej revolúcie, svetových vojen až po súčasnosť.

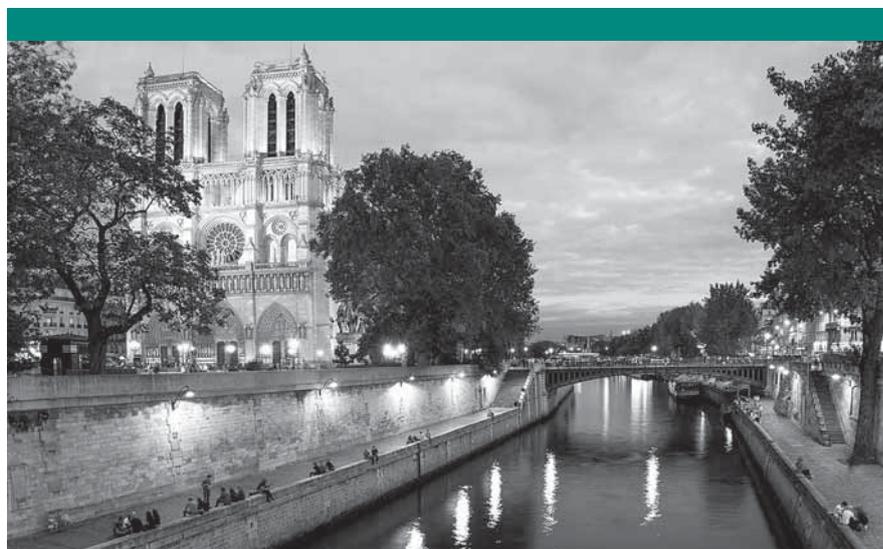
Za ďalším rohom na vás čaka *Musée Cognacq-Jay*, múzeum umeleckých predmetov z 18. storočia, ktoré je umiestnené v mestskom paláci *Hôtel de Donon*. Umelecké predmety mesťu odkázal obchodník Ernest Cognacq a jeho manželka Marie-Louise Jaý. Jednotlivé miestnosti sú zdobené dreveným obložením a vybavené dobovým nábytkom s rôznymi umeleckými predmetmi, takže vstupom do tohto paláca sa preniesete v čase. Rovnako príjemné je aj *Musée de la Vie romantique* ukryté na ulici Rue Chaptal pod Montmantrom. V tomto domčeku s príjemným kaviarským posedením a záhradou nájde-

te osobné predmety George Sandovej, Friderika Chopina či obrazy holandského maliara Scheffera, ktorý tu istý čas žil. Múzeum je bezplatné. Okrem domu Victora Huga môžete nazrieť aj do domu ďalšieho spisovateľa, a to autora *Otca Goriota* – Honoré de Balzaca. Spisovateľ žil v malebnom domčeku s krásnou záhradou s dychberúcim výhľadom na Eiffelovku v luxusnej štvrti Passy. O čosi ďalej stojí *Musée du vin*, teda Múzeum vína, v ktorom si vychutnáte degustáciu najlepších francúzskych vín a syrov z okolia Paríža. Neďaleko môžete obdivovať most Birkheim, na ktorom bola, okrem iného, točená dramatická scéna z filmu *Inception*.

Ďalším zaujímavým a malebným múzeom výtvarného umenia, s krásnym nádvorím a príjemnou kaviarňou na poschodí je *Petit Palais*. Stojí neďaleko známej nákupnej ulice Champs Élysées a mosta Alexandra III. Okrem sôch a obrazov vás očarí aj krásny interiér a exteriér tejto budovy. Na druhej strane Seiny sídli *Musée Rodin*, ktoré uchováva dielo známeho Augusta Rodina a jeho žiačky Camille Claudelovej. Súčasťou múzea je aj záhrada s jazierkom, v ktorej sú roztrúsené Rodinove sochy vrátane slávneho *Myslitela*.

Krásy záhrad a parkov

Z múzeí sa zatúlajte na prechádzku po parkoch a nábřeží Seiny. Svoje

kroky smerujte na ostrov *Saint-Louis*. Tento ostrovček učupený v tieni gotickej katedrály Notre Dame ponúka príjemnú prechádzku mimo ruču áut a ľudí. Vychutnajte si kávu či *croissant* v niektorej z malých kaviarní a pozorujte okolie. Alebo vyjdite do veže katedrály a obdivujte Paríž z vtáčej perspektívy.

V Latinskej štvrti za Boulevardom Saint Michel skrývajú svoje tajomstvá *Luxemburské záhrady*. Sadnite si na niektorú z voľne roztrúsených stoličiek a pozorujte deti púšťajúce loďky po jazierku pred budovou

Senátu. Vychutnajte si zmrzlinu alebo makrónky. Veľmi príjemnou je aj prechádzka popri Seine, pristavte sa pri niektorom z mnohých *bukinistov* a obdivujte staré noviny, knihy, pohľadnice či skice.

U Amélie na Montmartri

Po prechádzkach a obdivovaní umeleckých skvostov určite vyhladnete. Francúzska kuchyňa je gurmánska, preto si nenechajte ujsť jej najväčšie špeciality. Mojm oblúbeným miestom je bistro *Deaux moulins*,

v ktorom obsluhovala filmová Amélie z Montmartru. Ochutnajte pravú francúzsku cibuľovú polievku s karamelom, slimáky či husaciu pečienku *foie gras* a na záver si osladte život dezertom *crème brûlée* či *mousse au chocolat*. V židovskej štvrti si kúpte *falafel*, tradičné arabské jedlo podávané v pite, ide o vyprážené rozomleté gulôčky z cíceru a bôbu. Tí odvážnejší si určite pochutia aj na žabích stehienkach.

No a najkrajší výhľad na vás čaká z veže katedrály Sacre Coeur. Najmä ak sa tam dostane skoro ráno. ■

O padlých hrdinoch

ZÁPISKY SKLEROTICKÉHO UČITEĽA

Učiteľ na konci januára je tvor hodný poľutovania. Útočí na neho mráz. Nemôže sa verejnosti postážovať, aká je v škole po prázdninách zima, keďže kúrenie bolo na minime. V tej chvíli zahrajú širokej verejnosti ohníčky v očiach a s vervou sa pustia do pridlhých prázdnin učiteľa. Učiteľ vie, že o tejto téme má mlčať.

Poladovica je takisto zákerná, ťažko sa vtedy uteká pred rodičom, ktorý sa domáha spravodlivého preskúšania, keďže jeho dieťa ešte stále nemá takú známku, akú si on ako rodič predstavuje a aká prináleží jeho sociálnemu statusu.

Ťažko sa učí aj v triede bez žalúzií, kde žiaci zákerne presunuli katedru tak, aby slnko páliło učiteľovi priamo do očí.

Učiteľ sa takto dostal na úroveň poľnohospodára, bez ohľadu na počasie sa vždy nájde niečo, na čo sa dá sťažovať a prečo sa nevydarí úroda, prípadne jej bude priveľa a zas bude zle. Úroda je presne to, z čoho má učiteľ v januári strach. V pote tváre sa rodia známky. Márne pokrokový učiteľ vysvetľuje rodičom, že známka nič neznamená, nemá byť pre žiaka motiváciou, rodič je však tvor neoblubujúci pokrok. Keď sa on učil písať na písacom stroji básničky od pokrokových

kubánskych básnikov, zvládne to aj jeho dieťa.

Poniekto deti ešte aj v dnešnej dobe prichádzajú s otiepkou dreva do školy, lebo ich s nimi poslali angažovaní prastarí rodičia, ktorí si pamätajú, ako tam sami vládli polienka. A tie hromady karafiátov na konci roka, ktoré musia nešťastné deti nasilu doniesť učiteľom do školy!

Dnešné dieťa sa pod jarmom príkladov neučiacich sa smetiarov a polienok, ktoré zahodilo cestou do školy, musí pred polrokom začať trápiť so zmenou známky na vysvedčení. Rodičia si v dnešnej digitálnej dobe vytlačili vynikajúce vysvedčenia a ukazujú ich ako vzor nešťastným deťom. A čo ty? Kol'ko gaštanov si nzbieral? Kol'ko starého papiera do zberu doniesol? A chytil si vôbec niekedy nebezpečného amerického chrobáka holou rukou? Vieš, kol'ko som ja nachytil chránených chrobákov, kým som našiel aj pásavku zemiakovú? Dieťa sa zlomí. Nebolo nikdy na zemiakovej brigáde a nesnažilo sa holými rukami zahrabať zemiaky, aby ich nemuselo zbierať. Ruky má len na hlásenie a opravenie si známky.

„Nič od teba nechcem, len aby si sa učil,“ plače otec nad vydeseným dieťaťom. „Už sa s nami nemusíš pozerat' večer na televíziu, čo by si chcel viac?“

Dieťa netuší, čo chce. Učiť sa mu však nechce. Aj ono už vie, že si raz pre svoje deti vytlačí vzorové vysvedčenie a *čo je v ráme, to je pravé*. Aj svadobná fotka rodičov je predsa zarátovaná! Polená pod nohy mu hádžu starí rodičia, vlastní rodičia sa ešte nerozhodli, či z neho bude *ajťák* alebo lekár a za alergiu na karafiáty sa necítia byť zodpovední. Ešte aj štatistiky ho vyhánajú zo Slovenska. Najbližšie k nemu má však *januárový učiteľ*, ktorý nedodržiava ženevský protokol a nedbá na potreby rozvetvenej rodiny. Skúša nelútostne. A dá známku bez ohľadu na okolnosti. Pri toľkom analyzovaní a premýšľaní neostalo veľa času na učenie sa, veľká krivda doľahne na celú rodinu. Dokonca aj teta z Trebišova zdesene zjajkne, keď tú známku uvidí.

31. januára odhalil minister školstva v Košiciach pamätník učiteľovi Teodorovi Ružinajovi, ktorý sa nebál dať zlú známku. Minister rozprával o odvahe a statočnosti, v závere si povzdychol, že ocenený učiteľ už v školstve nepracuje, prepustili ho pre nadbytočnosť nárokov. ■

► Marián KIČINKO

23. – 24. marca 2017 sa v Považskej Bystrici koná VIII. konferencia *Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny* spojená s 15. výročím založenia organizácie, ktorá združuje učiteľov slovenčiny a vyjad-

Stretnutie slovenčinárov

ruje sa k problematike jej vyučovania. Aj tento rok budú oba konferenčné dni vyplnené zaujímavým programom. Sústredili sme sa v ňom na všetky zložky nášho predmetu a na učiteľov všetkých stupňov škôl. Čaká nás predstavenie nového etymologického slovníka, pripomenutie si výročia W. Shakespeara, námety z knižného a mediálneho prostredia, aktuálne problémy vyučovania slovenčiny a literatúry a podobne. Súčasťou bude aj vystúpenie pracovní-

kov NÚCEM-u, metodických centier a členov vedenia SAUS. Účastníci si budú môcť vybrať z 5 dvojhodinových špecializovaných sekcií. Aj tentoraz sme pripravili neformálny kultúrny večer so vzácnym hosťom v prekrásnom prostredí pamätnej izby v Manínskej tiesňave. Bližšie informácie a prihlášku nájdete na: www.saus2002.sk. ■

► Ján PAPUGA

Blogeri, youtuberi, programátori webových stránok, vývojári mobilných aplikácií, grafickí dizajnéri, ale aj copywriteri a textári dostávajú šancu stať sa internetovou

Staň sa Juniorom internetu!

osobnosťou. Prišla ich chvíľa. Prihlásiť sa do jednej zo šiestich súťažných kategórií *Junior Internetu* so svojím projektom sa môže každý mladý internetový tvorca. *Asociácia pre mládež, vedu a techniku* – AMAVET spustila registráciu do 12. ročníka súťaže *Junior Internet*. Prihlásiť svoje práce môžu žiaci základných a stredných škôl na stránke www.juniorinternet.sk do 26. februára 2017. Autori najlepších prác budú pozvaní na sú-

ťažnú konferenciu – finále, kde svoje projekty verejne odprezentujú pred odborníkmi z *online biznisu*, ďalšími kreatívnymi tvorcami, žiakmi a študentmi či pedagógmi. Konferencia sa bude konať na Fakulte informatiky a informačných technológií STU v Bratislave počas mesiaca knihy a internetu od 31. marca do 1. apríla 2017. ■

► Dávid RICHTER

Princíp podujatia *Startup Weekend*, ktoré sa pravidelne koná v rôznych mestách po celom svete, je zhromaždiť počas 54 hodín účastníkov rôznych povolání, znalostí a záujmov, ktorí chcú vyskúšať svo-

Startup Weekend

je podnikateľské zručnosti. Na začiatku vytvoria tímy podľa svojich preferencií a sympatií k prezentovanému nápadom a v priebehu nasledujúcich hodín tvoria svoje firmy a pracujú na svojich projektoch za pomoci viacerých mentorov.

Startup Weekend sa tentoraz bude konať od 24. do 26. februára v priestoroch Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB v Banskej Bystrici a v priestoroch Cikkerovej siene radnice mesta.

Hlavnou cieľovou skupinou sú aktívni, podnikaví jednotlivci alebo skupiny, ktorí majú záujem overiť si svoje zručnosti alebo získať nové a spolu s nimi aj skúsenosti a kontakty s podobne zmýšľajúcimi ľuďmi. Zaregistrovať sa môžu profesionáli aj študenti z rôznych oblastí. Ak chcú inovovať a uspieť, musia sa spojiť, vytvoriť tímy a spolupracovať. ■

► Zuzana KOTULIAKOVÁ

Záhrada, ktorá učí

Učiť angličtinu v ovocnom sade, fyziku pri jazierku, písať sloh medzi kvetinovými záhonmi či vyrábať na chémii mastičky z vlastne vypestovaných bylín? Tieto utopické predstavy sa stávajú skutočnosťou aj vďaka projektu *Záhrada, ktorá učí*, ktorý realizuje Živica.

Aj tento rok si vďaka nemu sedem nových a päť pilotných škôl vytvorí školské záhrady, v ktorých budú osadené učebné prvky na vyučovanie bežných školských predmetov, a to nielen tých prírodovedných. Fantázii sa medze nekladú, a preto sa v učiacich záhradách môžu objaviť okrem stromov či bylín aj drevené altánky, bylinkové špirály, ježníky, jazierka, pocitové chodníky či hudobné nástroje z prírodnín. Každá záhrada by mal byť jedinečná a zodpovedať svojimi funkciami potrebám danej školy.

Aby sa tam žiaci radi učili, tak pri samotnom plánovaní aj realizácii záhrad budú mať dôležitú úlohu. Cieľom projektu je naučiť pedagógov a žiakov inovatívne a holisticky využívať školské pozemky a ukázať tak praktické príklady pre trvalo udržateľný život. V rámci projektu poskytuje Živica školám odbornú a finančnú podporu pri navrhovaní, budovaní a využívaní ich školských záhrad, ktoré učia. Súčasťou projektu je aj praktický kurz pre učiteľov vo Vzdelávacom centre Polomy na Zaježovej, kde sa oboznámi s u nás stále malo využívaným bádateľsky orientovaným vyučovaním.

Viac o projekte nájdete na: www.zahradaktorauci.sk

► Andrea UHERKOVÁ
koordinátorka projektu *Záhrada, ktorá učí*

Finančná gramotnosť inak

Veľa žiakov si myslí, že matematika je len o počítaní a že ju v živote nevyužije. Na vedeckej konferencii našej školy to tak ale nevyzeralo. Do učebných osnov pribudla *finančná gramotnosť* – jednoduché úrokovanie, istina, úrok, úroková miera, zhodnotenie... Vnímame okolo seba aj osudy ľahkovážnych ľudí, ktorí sa nevyhli stretnutiu s exekútorom či osobnému bankrotu.

Článok pani Zuzany Berovej *Finančná gramotnosť inak* ma zaujal a téma vedeckej konferencie *Pôžička dobrý sluha, zlý pán* bola na svete. Žiaci založili vedecké ústavy a bádanie sa začalo: z výskumu *Historického ústavu* sme sa dozvedeli o výmene tovaru v dobe, keď ešte neexistovali peniaze a že v čase antického Ríma mali s pôžičkami problém hlavne kresťanskí predstavitelia. *Centrum výskumu finančných vzťahov* nás naučilo, že základným predpokladom fungovania finančných vzťahov je existencia finančného trhu. *Centrum pre výskum verejnej mienky* sa prostredníctvom dotazníka zameralo na tých, ktorí už pôžičky čerpali. Skúmali, čo sa deje s nesplateným dlhom, keď príde na rad exekúcia. *Ústav masmediálnej komunikácie* poukázal na fakt, že často klamstvo, respektíve ako úmyselná nepravda vydávaná za pravdu sú súčasťou reklamy používanej pri predaji práve finančných produktov.

Všetci študenti si odniesli diplom za vedecké bádanie. ■

► Pavel SPIŠIAK

Súkromné slovanské gymnázium, Bratislava

Vieme o všetkom, ale iba vďaka vám

Zorganizovali ste akciu, ktorá by mohla inšpirovať kolegov z iných škôl? Zúčastnili ste sa na podujatí, ktoré stálo za to? Napíšte o tom krátky článok, pridajte pár fotografií (landscape – na šírku) a pošlite

to všetko na prispevky@casopisdobraskola.sk.

Ak chcete zvýšiť šance na uverejnenie, snažte sa, aby váš text bol pútavý, vtipný a originálny. Píšte tak,

aby to bavilo čítať aj vás. A keďže sa nám do tlačeneho časopisu všetky informácie nezestia, uverejňujeme ich priebežne aj na našej webovej stránke:

www.casopisdobraskola.sk

260 Slová obsahujúce a, b, c, d, e, f

a) Toto je ešte ľahké. Takým slovom je napríklad *abeceda* a je veľmi pravdepodobné, že je to zároveň najkratšie také slovo.

b) Toto už je o dosť ťažšie. Slovom (takmer) spĺňajúcim požadované vlastnosti je napríklad *dvojfarebných*. Prečo iba „*takmer*“? Pretože toto slovo neobsahuje písmeno *c*, ale písmeno *ch*. Ak by sme si dovolili toto malé porušenie pravidiel, existuje aj o dve písmená kratšie slovo, a síce *odfarbených*.

Ak by sme striktno trvali na tom, že slovo musí obsahovať písmeno *c* (*ch* sa nepočíta), potom musíme aj my hľadať ďalej. Do uzávierky sme také slovo nenašli.

261 Záhľadná otrava (minidetektívka)

Odpoveď je prekvapujúco jednoduchá: jed bol obsiahnutý v ľade, ktorým boli koly chladené. Tá z priateľiek, ktorá stihla vypiť päť nápojov, ich pila tak rýchlo, že sa ľad nestíhal roztopiť, a preto sa jed z ľadu nedostal ani do jednej koly, ktorú vypila.

262 Najmenší možný súčet

Keďže platí, že číslo s menším počtom číslic je určite menšie ako číslo s väčším počtom číslic (bez ohľadu na konkrétne číslice), predovšetkým by sa mal Peter snažiť, aby výsledok mal čo najmenej číslic. Keďže musí rozdeliť 9 číslic medzi dva sčítance, určite musí mať niektorý sčítanec aspoň 5 číslic. To znamená, že výsledok bude tiež aspoň 5-ciferný.

Ako ale dosiahnuť, aby bol výsledok naozaj iba 5-ciferný? Tak, že jeden sčítanec bude 5-ciferný a druhý 4-ciferný a po ich sčítaní nepribudne vo výsledku šiesta číslica. Ďalej si musíme uvedomiť, že každá číslica má tým väčší vplyv na veľkosť výsledku, čím viac je vľavo. Z toho vyplýva, že je rozumné umiestňovať malé číslice čo najviac doľava a väčšie číslice čo najviac doprava.

Čo takto skúsiť $12345 + 6789 = 19134$. Je to najmenší možný výsledok alebo je možné ho vhodným preskupením číslic ešte zmenšiť? Uvedomme si, že šestka je príliš vľavo, a teda má príliš veľký vplyv na

veľkosť výsledku. Nebolo by lepšie mať na mieste šestky napríklad dvojku? A čo tak striedavo umiestňovať malé číslice na ľavé pozície oboch sčítancov? Dostaneme $13579 + 2468 = 16047$. To je oveľa menej ako pri prvom pokuse. A je to zároveň najmenší výsledok, ktorý môžeme dostať.

263 Ktorá nádoba sa naplní ako prvá?

Málokto tipuje, že sa ako prvá naplní nádoba 1 alebo nádoba 2. Ale medzi nádobami 3 a 4 už nie je také ľahké sa rozhodnúť. Možno aj preto, že nádoby 3 a 4 sa naplnia súčasne (a skôr ako nádoby 1 a 2, pretože tie sa nezaplnia doplna nikdy). Mnoho ľudí sa odhodlalo vyskúšať si to celé aj prakticky, aby mali istotu, že sa pri teoretických úvahách nepomýlili. A na naše šťastie to aj natočili na video. Na YouTube možno nájsť mnoho videí s týmto pokusom. Stačí do vyhľadávania zadať „*Which Tank Will Be Full First*“. Tu je niekoľko najvydarenejších:

- ▶ www.youtube.com/watch?v=fsUunuuUQhM
- ▶ www.youtube.com/watch?v=QmOGyDHIwSE
- ▶ www.youtube.com/watch?v=jbBgzAlJuWc
- ▶ www.youtube.com/watch?v=FfNzTxwhWuE

Na poslednom z uvedených videí to vyzerá tak, že nádoba 3 sa naplnila a pretiekla o čosi skôr ako nádoba 4. Ktovie, kde sa stala chyba. ■

JE KONEC KNÍŽKO. VŽDYĎ TY JSI ZASTARALÁ TECHNOLOGIE...

JSI NEPRAKTICKÁ, VEĽKÁ, JSI V NEPOUŽITELNÉM FORMÁTU...

STAČÍ, ABY SES JEN LEHCE DOTKLA PLAMENE, A JE S TEBOU AMEN...

CVAK

THEAWKWARDYETI.COM

K DOBREJ ŠKOLE sa dá dostať mnohými spôsobmi. Vyberte si!

DOBRÁ ŠKOLA

ČASOPIS O VZDELÁVANÍ V 21. STOROČÍ

Tlačené vydanie

► Predplatné pre školy

Ak ste učiteľom, presvedčte vedenie vašej školy, aby vám DOBRÚ ŠKOLU predplatilo. Školám ponúkame výhodné množstevné zľavy a pri objednávke 10 a viac výtlačkov získa škola zaujímavý bonus: každý učiteľ bude mať DOBRÚ ŠKOLU k dispozícii aj vo formáte PDF.

Ročné predplatné: **od 37,20 €**

► Predplatné pre fyzické osoby

DOBRÚ ŠKOLU si môžete predplatiť aj ako fyzická osoba. Jednotlivé vydania vám bude doručovať pošta na adresu, ktorú uvediete. K tlačenému vydaniu dostanete ako bonus možnosť stiahnuť si každé číslo aj vo formáte PDF.

Ročné predplatné: **24,00 €**

Digitálne vydanie

► DŠ vo formáte PDF

Ak chcete pravidelne čítať DOBRÚ ŠKOLU, ale nechcete zaplatiť 24,00 € za ročné predplatné tlačeného vydania, môžete si nás predplatiť v elektronickej podobe. Jednotlivé čísla si budete môcť stiahnuť vo formáte PDF z našej webstránky.

Ročné predplatné: **10,00 €**

► Kúpите nás aj v stánku (virtuálnom)

Ak máte iPhone alebo iPad, nájdete nás aj v jeho AppStore. Stačí do vyhľadávania zadať „dobra skola“ a nainštalovať si našu (bezplatnú) aplikáciu. V rámci nej si potom môžete kupovať jednotlivé čísla časopisu (za 0,99 €), alebo, čo je oveľa pohodlnejšie, si rovno predplatiť ročné predplatné za 9,90 €.

Ročné predplatné: **9,90 €**

Ročník VIII, číslo 06 február 2017

Vychádza raz mesačne, 10 x ročne (okrem júla a augusta)

Zadané do tlače 25. januára 2017
Náklad tohto čísla: 3 200 ks

Cena vo voľnom predaji: 1,50 € (s DPH)
Evidenčné číslo MK SR: 3814/09
ISSN 1338-0338 (tlačené vydanie)
ISSN 1338-8444 (online)

Šéfredaktor

RNDr. Vladimír Burjan
Burjan@casopisdobraskola.sk

Redakcia

Mgr. Martina Sondej Hostovecká
Sondej@casopisdobraskola.sk

Mgr. Barbora Babicová
babicova@casopisdobraskola.sk

Július Lavo (grafik)
lavo@casopisdobraskola.sk

Ďalšie kontakty

redakcia@casopisdobraskola.sk
prispevky@casopisdobraskola.sk
inzercia@casopisdobraskola.sk
predplatne@casopisdobraskola.sk

Web

www.casopisdobraskola.sk

Adresa redakcie

Vranovská 6, Bratislava
Tel.: 02 / 63 81 26 89

Vydavateľ (od februára 2016)

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA
Vranovská 6
851 01 Bratislava 5
IČO: 50 099 051, DIČ: 2120175948

Tlač

www.polygrafcentrum.sk

Distribúcia

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA
Slovenská pošta, a. s.
Apple App Store

Príspevky nemusia nutne vyjadrovať názor redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpovedajú autori, za obsah a pravdivosť inzerátov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov. Fotografie bez uvedeného zdroja sú z fotobanky www.bigstockphoto.com.

© Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA, 2017. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek šírenie alebo rozmnožovanie uverejnených textov a fotografií je možné iba s výslovným písomným súhlasom vydavateľa.

Objednávku vybavíte pár klikmi na
www.casopisdobraskola.sk
Je to jednoduché a nič vám neujde!

Mali by sme žiakov učiť, ako majú myslieť, a nie, čo si majú myslieť.

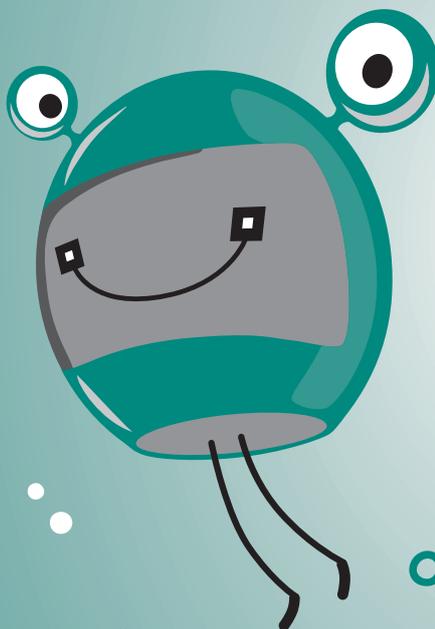
Sidney Sugarman

KOZMiX SCiENCe

ŽIADNA RAKETOVÁ VEDA, ALE PROJEKTOVÉ
VYUČOVANIE PRE PRVÝ STUPEŇ ZŠ

NA TÚ VEDU SOM
ZVEDAVÝ A NA SÚŤAŽ
O TRIEDU BUDÚCNOSTI
EŠTE VIAC

WWW.KOZMiX.SK

WWW.MOJAPRVASKOLA.SK/PROJEKTY